अभियान साप्ताहिक

ABHIYAN WEEKLY

Devendrachudal@gmail.com

वर्ष : ४१ / अंक : १५ / २०८० मंसिर ८ गते शुक्रबार / नेपाल सम्वत ११४४ / Nov. 24, 2023 / मूल्य रु. १०/-

सरकार नै व्यवस्था विरोधी

काठमाडौ । प्रधानमन्त्री पुष्पकमल दाहालले कार्तिक २१ गते १२ बुँदे सहमति कर्ता दलहरूको बैठक बोलाएका थिए । उक्त बैठकमा प्रधानमन्त्री दाहालले अहिलेको व्यवस्थाको विरोध सुरू भएको भनाई राखेका थिए । वर्तमान व्यवस्थाको योजनाकार नै पुष्पकमल दाहाल रहेका र उनी यो पटक समेत गरी ३ पटक र तत्कालिन माओवादीका नेता डा. बाबुराम भट्टराई एक पटक गरी माओवादी नेताहरूले ४ पटक प्रधानमन्त्री पद समालिसकेका छन् । अहिले पुष्पकमल दाहाल नै प्रधानमन्त्री रहेका बेला विश्वव्यापी सञ्जाल टिकटमाथि प्रतिबन्ध समेत लगाइएको छ ।

विश्वव्यापी सञ्जाललाई नियमन गरी सञ्चालन गर्नुपर्नेमा सरकारको विरोध भो भन्दै त्यस्ता सञ्जालमा प्रतिबन्ध नै लगाउनु पानी धमिलो भयो भनेर मुहान नै बन्द गर्नु सरह मात्र हो । अहिलेको व्यवस्था भनेको लोकतान्त्रिक व्यवस्था भएकाले गर्दा नागरिकका आवाज सुन्नु र जनताको हितका लागि सरकारले काम

>>> बाँकी ८ पेजमा

हामीलाई www.abhiyanweekly.com.np मा पनि पढ्न सकिन्छ ।

नीतिगत निर्णय नै भ्रष्टाचारको जालो

काठमाडौ । विश्वका भ्रष्टाचार हुने मुलुकमा नेपाल ५३ औं मुलुकमा रहेको छ । नेपालमा दिनहुँ जस्तो भ्रष्टाचारका काण्डहरू सार्वजनिक हुने गरेका छन् । भ्रष्टाचारमा राजनीतिज्ञहरू समेत मुछिँदै आएका छन् । राजनीतिलाई सहजै कमाई खाने भाँडोको रूमपा लिइएको हुनाले उच्च पदमा पुगेका व्यक्तिहरू नै भ्रष्टाचारमा मुछिँदै आएका भएपनि अपवादलाई छोडेर उनीहरूमाथि कुनै कानुनी कारबाही हुने गरेको छैन ।

त्यसको प्रत्पक्ष प्रमाण हो ललिता निवास जग्गा काण्डमा संलग्न भएका पूर्व प्रधानमन्त्रीद्वय माधव नेपाल र डा. बाबुराम भट्टराईमाथि कानुनी कारबाही नगरि उनीहरूलाई सरकारी साक्षीका रूपमा राखेर उन्मुक्ति दिइनु । ललिता निवास जग्गा काण्डमा संलग्न भएका भनिएका व्यक्तिहरू केही लेखापढी गर्ने, केही जग्गा खरिद गर्ने व्यक्तिहरूलाई मात्र मुद्दा चलाइनुले पहुँचवालालाई कारबाही हुँदैन भन्ने प्रष्ट भएको छ ।

>>> बाँकी ८ पेजमा

दल र सरकारकै कारण मुलुक असफल राष्ट्रतर्फ उन्मुख

काठमाडौ । २०४६ सालको राजनीतिक परिवर्तनपछि अहिलेको पुष्पकमल दाहाल सरकार समेत गरेर २९ पटक सरकारको परिवर्तन भईसकेको छ । जति पटक सरकार फेरिएपनि सरकारले अर्थतन्त्रलाई बलियो बनाउने फलाक्न छाडेका छैनन् तर अर्थतन्त्र कमजोर अवस्थामा पुगेको छ । पुष्पकमल दाहालले केही समय अघि आफ्नो नेतृत्वको सरकारले नेपाललाई एसियाकै धनी बनाउने मिठो आश्वासन नेपाली जनतालाई दिएका थिए तर ठीक त्यसको उल्टो अहिले नेपाल एसियाकै सबैभन्दा गरिब मुलुकमा पुगेको छ । राजनीतिक परिवर्तनपछिको ३४ वर्षमा जति सरकार निर्माण भए ती सबै सरकारहरू

>>> बाँकी ८ पेजमा

सरकारद्वारा गणतन्त्रकै उपहास

सत्ता गठबन्धनको सरकारको औचित्य सकियो

काठमाडौ । मुलुक राजनीतिक परिवर्तनका बेला जनतालाई अनेक प्रकारका आश्वासनहरू बाँडिए । राजनीतिक परिवर्तन भयो । तर राजनीतिक दलहरूले राजनीतिलाई सहज रूपको कमाई खाने भाँडो र सत्ताको खेलमा मात्र रमाउन थालेका हुनाले गणतन्त्रप्रति नै जनताको वितृष्णा बढ्दै गएको छ । अनेक प्रकारका भ्रष्टाचारका काण्डहरू सतहमा आए । भ्रष्टाचारमा संलग्न भएकाहरूलाई सत्तामा पुग्ने भऱ्याङ्ग बनाउने प्रयाससम्म भयो । त्यसको प्रत्यक्ष प्रमाण हो ललिता निवास जग्गा काण्ड ।

ललिता निवास जग्गा काण्डमा संलग्न रहेका पूर्व प्रधानमन्त्रीद्वय माधव नेपाल, बाबुराम भट्टराई र पूर्व मुख्य सचिव लिलामणि पौडेललाई कुनै कारबाही नै नगरि पुष्पकमल दाहाल नेतृत्वको सरकारले उन्मुक्ति दिएको थियो भने पौडेलले सिआईबीलाई दिएको बयानमा निर्णयकर्ताहरू नै दोषी रहेका र मुख्यसचिव भनेको मन्त्रिपरिषद्ले गरेका निर्णयहरूको प्रमाणिकरण गर्ने व्यक्तिमात्र भएकाले निर्णयकर्ताहरू नै दोषी रहेको बताएका थिए ।

माधव नेपाल प्रधानमन्त्री रहेको बेला ललिता निवास जग्गा काण्ड भएको र उनैको पालमा नक्कली मोही खडा गरी मोहीलाई जग्गा दिने निर्णय

गरिएको थियो । सरकारी जगमा मोही लाग्ने व्यवस्था नभएपनि बाबुराम भट्टराई प्रधानमन्त्री भएको बेला नक्कली टिकिन्छा गुठी खडा गरिएको थियो ।

पुष्पकमल दाहाल नेतृत्वको सरकारमा माधव नेपाल र बाबुराम भट्टराई अध्यक्ष रहेका पार्टीहरू सहभागि भएका र उनीहरूलाई कानुनी कारबाही गरेको खण्डमा दाहाल सरकार नै ढल्न सक्ने भन्दै प्रधानमन्त्री दाहालले सत्ता गठबन्धनको बैठकबाटै माधव नेपाल, बाबुराम भट्टराईसहित लिलामणी पौडेललाई कारबाही नगर्ने निर्णय गराएका थिए ।

मुलुकमा नक्कली भुटानी शरणार्थी काण्ड, सुन तस्करी काण्ड लगायत ठुला ठुला भ्रष्टाचारका काण्ड भएका भएपनि नक्कली भुटानी शरणार्थी काण्डमा पूर्व उपप्रधानमन्त्री एवं सांसद टोपबहादुर रायमाझी, पूर्व मन्त्री बालकृष्ण खाँण र पूर्व गृहसचिव टेकनारायण पाण्डे भने अदालतको आदेशमा थुनामा रहेका छन् ।

नक्कली भुटानी शरणार्थी काण्डमा कांग्रेसका सभापति शेरबहादुर देउवाकी श्रीमती आरजु राणा देउवा र पूर्व गृहमन्त्री खाँणकी श्रीमती मञ्जु खाँणको संलग्ना भएको हाल थुनामा रहेका व्यक्तिहरूले नै प्रहरीलाई बयान दिएको भएपनि उनीहरूमाथि बयानसम्म लिने काम भएन ।

>>> बाँकी ८ पेजमा

पराजित मनस्थितिमा दाहाल सरकार

काठमाडौ । पछिल्लो सयममा सत्ता गठबन्धनका कारण मुलुक संकटतर्फ उन्मुख हुँदै गएको छ । माओवादी केन्द्रका अध्यक्ष पुष्पकमल दाहाल प्रधानमन्त्री बनेको झण्डै एक वर्ष पुगेको छ । तर दाहाल सरकारले जनताको विश्वास जित्न नसकेको र जसरी भएपनि सत्तामै बसिरहनु पर्दछ भन्ने मान्यताले गर्दा मुलुक संकटतर्फ धकेलिएको हो ।

सत्ताको प्रमुख घटक नेपाली कांग्रेसले आफूलाई लोकतान्त्रिक पार्टी भएको बताइरहेको भएपनि कांग्रेसले लोकतान्त्रिक चरित्र देखाउन नसकेको र उसले पनि सत्तामै बसिरहने र सत्ताको माध्यमबाट कमाउने अखण्डको रूपमा प्रयोग गरेका हुनाले जनता आक्रान्त हुँदै गएका छन् ।

सरकारले जनतालाई आवश्यक पर्ने सेवा सुविधा सहज रूपमा दिन सकेको छैन । दशैं, तिहार, छठपर्व जस्ता पर्वहरूमासमेत जनताले महँगो मूल्यमा आवश्यक सामाग्री खरिद गर्नुपर्ने बाध्यता सरकारकै कारण सिर्जना गरियो । कांग्रेसका नेताहरू नै उद्योग वाणिज्य तथा आपूर्ति मन्त्रालय र अर्थ मन्त्रालय सम्हालेका छन् । उद्योग, वाणिज्य तथा आपूर्ति मन्त्रालयले गर्नुपर्ने महत्वपूर्ण कार्यहरू गर्न नसकेको र अर्थ मन्त्रालयले समयमै आवश्यक निर्णयहरू नगरेर जनतालाई महंगीको मारमा पारेको छ ।

उद्योग, वाणिज्य तथा आपूर्ति मन्त्रालय र

>>> बाँकी ८ पेजमा

व्यवस्था जनताको लागि हो, जनता व्यवस्थाको लागि होइन ?

काठमाडौ । सत्ता गठबन्धनको नेतृत्व गर्दै प्रधानमन्त्री बनेका पुष्पकमल दाहाल नेतृत्वको सरकार निर्माण भएको झण्डै एक वर्ष पुग्न लागेको छ । यो एक वर्षको समयमा दाहाल सरकारले जनताको हितका लागि भन्दा आफ्नो व्यक्तिगत र पार्टीगत स्वार्थ अनि सत्ता बचाईराख्ने कार्यलाई पहिलो प्राथमिकतामा राखेर अघि बढेको हुनाले सरकारप्रति जनताको आत्रोश सडकमै पोखिन थालेको छ ।

दाहाल २०७९ पुस १० गते नेकपा एमाले सहितका दलहरूको सहयोग र समर्थनमा प्रधानमन्त्री बनेका भएपनि प्रधानमन्त्री बनेको एक महिना नपुग्दै उनी नेपाली कांग्रेसको पुच्छर समाउन पुगेका थिए । आफूलाई कांग्रेसले प्रधानमन्त्री बनाउने नभएपछि उनी प्रधानमन्त्री बन्नकै लागि मात्र एमालेको सहयोगमा प्रधानमन्त्री बन्ने रणनीतिक उदेश्यका साथ एमालेको शरणमा पुगेका थिए ।

दाहाल प्रधानमन्त्री बनेपछि उनले कांग्रेसको पुच्छर समाएर आफूले गरेका अपराधहरूबाट मुक्ति पाउने उनको भित्री उदेश्य रहेको अहिले विस्तारै प्रमाणित हुँदै गएको छ । २०४६ सालपछि सबैभन्दा बढी सत्ताको नेतृत्व गरेको कांग्रेसले मुलुकलाई कानुनी राज्यभन्दा आफूलाई माथि राखेर मुलुकलाई भ्रष्टाचारको जालोमा डुबाएको थियो ।

माओवादीले चलाएको १० वर्षे आन्दोलनलाई कांग्रेसले त्यसबेला भित्रभित्रै सहयोग र समर्थन गरेको प्रधानमन्त्री दाहालले नै बताइसकेका छन् । मुलुकमा स्थापना भएका उद्योग धन्दा कलकारखानाहरू सबै निजीकरण नाममा कांग्रेसले नै बेचेको थियो । ती सबै कुकृत्यहरूको भेद खुल्ने डरले कांग्रेस सत्ता बाहिर बस्न चाहाँदैन थियो त्यही कारणले गर्दा उसले पुष्पकमल दाहाललाई सहयोग र समर्थन

>>> बाँकी ८ पेजमा

झुठा आश्वासनले पीडितले न्याय पाउँदैनन्

काठमाडौ । गत कार्तिक १७ गते मध्यरातमा जाजरकोट र रूकुम पश्चिममा गएको भूकम्पले गर्दा हजारौं जनता पिडित भएका छन् । उनीहरूका घर भत्किएका छन् । प्रधानमन्त्री पुष्पकमल दाहाल भूकम्प गएको भोलिपल्टै दलबल सहित उक्त क्षेत्रमा पुगेर पिडितलाई आवश्यक पर्ने सहयोग गर्ने बताएका थिए । तर आजसम्मका पनि पिडितले आवश्यक सहयोग पाउन सकेका छैनन् ।

हिउँदको चिसोमा एउटा पालको भरमा पिडितले कष्टमय जीवन बिताईरहेका छन् । त्यही चिसोका कारण बृद्धबृद्धा र बालबालिकाहरूले ज्यान गुमाउन थालेका छन् । स्थानीय तह, प्रदेश सरकार र संघीय सरकार तिनै तहले पिडितलाई आश्वासन मात्र

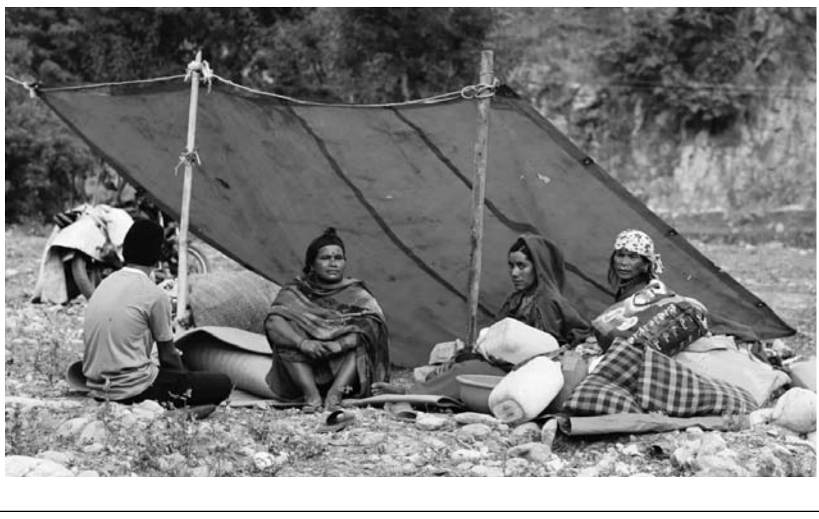

दिएको पिडितहरूले बताउँदै आएका छन् ।

भूकम्पपिडित क्षेत्रमा राष्ट्रपति समेत पुगेका छन् । हेलिकोप्टर प्रयोग गरेर उच्च तहका पदाधिकारी त्यहाँ पुगेपनि पिडितहरूले प्रर्याप्त मात्रामा सहयोग नपाउनु भनेको सरकारको आसफलता र अकर्मण्यता नै हो ।

के राष्ट्रपति र सरकार प्रमुखको दायित्व भनेको धुलो उडाउँदै हेलिकोप्टरमा सयर गर्नुमात्र हो त ? हेलिकोप्टरमा सयर गर्दा लाग्ने खर्च सिधै स्थानीय तहमा पठाएको भए पिडितले आवश्यक सहयोग पाउन सक्थे तर त्यसको गरिएन ।

राज्यका उच्च तहका पदाधिकारीहरू अहिले पनि त्यहाँ पुग्ने क्रम जारी रहेको छ

>>> बाँकी ८ पेजमा

सबैभन्दा बढी कर तिर्ने संस्थामा सूर्य नेपाल

काठमाडौ । आन्तरिक राजस्व विभागले राष्ट्रिय कर दिवस–२०८० का अवसरमा १६ जना करदातालाई सम्मान गरेको छ । हिजो विभागमा आयोजित कार्यक्रममा अर्थमन्त्री प्रकाशशरण महतले सम्मान गरेका हुन् ।

आर्थिक वर्ष २०७९/०८० का उत्कृष्ट करदातालाई विभागले सम्मानित गरेको हो । संस्थागततर्फ आयकर, मूल्यअभिवृद्धि कर र अन्त:शुल्कसाथै नियमित करदाता दुई विधामा सूर्य नेपाल प्रालिलाई सम्मान गरिएको छ । व्यक्तिगततर्फ भने सबैभन्दा बढी आयकर तिर्नेमा विजयकुमार शाह छन् ।

त्यस्तै बढी आयकर दाखिला गर्नेमा नेपाल दूरसञ्चार कम्पनी, नियार्त कारोबारमार्फत कर दाखिला गर्नेमा डाबर नेपाल र विशेष उद्योगमा एसियन पेन्ट्सलाई सम्मान गरिएको छ । कृषि र

>>> बाँकी ८ पेजमा

गाजादेखि कश्मीरः के अन्तर्राष्ट्रिय कानून उद्धारमा आउन सक्छ ?

राजेश गुरू

खलिल जिब्रानले एक पटक भनेका थिए- स्वतन्त्रता बिनाको जीवन आत्मा बिनाको शरीर जस्तै हो।

अन्तर्राष्ट्रिय कानूनको भविष्य केही हदसम्म डरलाग्दो छ, र प्रत्येक देश, सरकार वा शासनलाई आफ्नै कथा सुनाउने अधिकार छ, यस्तो देखिन्छ कि अन्तर्राष्ट्रिय कानून सम्भवतः प्रभावकारी कार्यान्वयनको लागि आवश्यक स्थानीय समर्थनको खोजीमा छ, जसको बिना त्यहाँ धेरै टाढा छन् । नतिजामा पुग्ने, अन्ततः देशभित्रका मौलिक अधिकारहरूको संक्षेपमा परिणत हुन्छ ।

औपनिवेशिक स्वतन्त्रता पछिको समयदेखि विवादित सीमा विरासतमा रहेको देश । कश्मीरको विवादित क्षेत्र आफैंले मानवीय संकटलाई मूर्त रूप दिन्छ र समेट्छ, जुन अगस्ट ६, २०१९ मा भारत सरकारको एक कार्यकारी आदेश मार्फत यसको विशेष दर्जा खारेज भएपछि मात्र तीव्र भएको छ ।

माथि उल्लिखित परिणामहरूले मानिसहरूको विस्थापन र तिनीहरूको सम्पत्ति अधिकार, अनुचित हिंसा, गैर कानूनी नजरबन्द र पूर्वाधार र सञ्चार को पहुँचबाट खसेको, जुन सबै अस्तित्वमा रहेको मानवीय संकटका तत्वहरू हुन्, साथै कानून र व्यवस्थाको विघटनमा योगदान पुर्‍याउँछन् । तथापि, यहाँ एउटा साझा कारक छ, र त्यो हो उद्धार गर्न अन्तर्राष्ट्रिय कानूनको क्षमता । यही कारणले गर्दा माथिको उद्धरण प्रतिध्वनित हुन्छ जब हामी अन्तर्राष्ट्रिय कानूनको भविष्यको लागि वाँछित परिणामको कदर गर्छौं ।

तर के हामी संयुक्त राष्ट्र संघ वा अन्य समान विचारधारा भएका संगठनहरूमा सहमतिको लागि आह्वान गर्दा सही दिशामा हेरिरहेका छौं? संयुक्त राष्ट्र संघमा पाकिस्तानको प्रतिनिधित्व हुँदा, र कब्जा गरिएको कश्मीर मा मानवीय संकटको अन्त्य गर्न धेरै प्रस्तावहरू पारित भएका छन्, तर समस्या अन्तर्राष्ट्रिय कानूनको उल्लङ्घनको कुनै डर बिना नै गहिरो भएको छ ।

दिनहुँको परिप्रेक्ष्यमा र मेरो कानून अभ्यासको लेन्सबाट हेर्दा, कश्मीर मुद्दाले कम भाग्यशाली पाकिस्तानको लागि विदेशी लगानीमा बाधा पुर्‍याएको छ, जसले अन्य गैर-अर्थतन्त्रसँग जोडेर

अन्तर्राष्ट्रिय सन्तुलन खोज्ने प्रयास गरिरहेको छ । पाकिस्तानले कूटनीतिक रूपमा आफूलाई पङ्क्तिबद्ध गर्न र यसको भूराजनीतिक प्रासंगिकता कायम राख्नको लागि आतंकवाद विरुद्धको युद्ध जस्ता कारणहरू ।

कुनै समय भारतीय र पाकिस्तानी चलचित्र कलाकार र कलाकारहरूको प्रस्तुति र सहकार्यका हिसाबले सीमापार फस्टाएको पाकिस्तानी मनोरञ्जन उद्योग पनि कश्मीर संकटको परिणामको रूपमा पीडित भएको छ । यो स्थानीय रूपमा प्रकट भयो, जसको परिणामस्वरूप पाकिस्तानमा सिनेमा उद्योगको ह्रास भयो, जुन केवल भारतीय फिल्महरूको कारणले मात्र व्यवहार्य थियो, विशेष गरी दुवै देशको साझा भाषा भएकोले ।

हालसालै, द्विपक्षीय स्व-लागू प्रतिबन्धको बावजुद, बम्बे उच्च अदालतले स्पष्ट गरेको छ कि देशहरू बीच प्रतिभाको आदानप्रदानमा कुनै प्रतिबन्ध छैन । यसले स्थानीय कानूनको समर्थनको महत्वलाई देखाउँछ, अन्तर्राष्ट्रिय कानूनको भविष्यको लागि सही दिशामा एक सकारात्मक कदम, जुन भारत-पाकिस्तानमा बाढी आउने स्थानीय सेलिब्रेटीहरू र मनपने व्यक्तित्वहरूको बीचमा लोकप्रिय सहमतिमा परिवर्तनले बढेको सम्भावना छ । मनोरञ्जन उद्योग ।

त्यसैले म यहाँ छु, व्यावसायिक वकिलको रूपमा मेरो करियरमा एक दशकभन्दा बढी, भविष्यमा भूमिका खेल्ने आकांक्षा र अन्तर्राष्ट्रिय कानून र क्षेत्रीय विवादहरूको विकासमा भूमिका खेल्ने आकांक्षाको साथ, सम्भवतः कश्मीर मुद्दा ल्याउँदै । गाजा र वेस्ट बैंकमा आज सामना गरिरहेको आगामी मानवीय संकटको लागि उदाहरण सेट गर्न अन्तर्राष्ट्रिय न्यायिक निकायहरूको अगाडि ।

मोदीको सबैभन्दा खराब सपनाः चीनसँग झगडा

श्री कुमार

१२ डिसेम्बरमा, चिनियाँ र भारतीय सैनिकहरूबीच झडपको खबर आयो । हालैको झडप भारतको अरूणाचल प्रदेशको तवाङ सेक्टरमा डिसेम्बर ९, २०२२ मा भएको थियो । भारतीय सेनाको संस्करणका अनुसार झडपको क्रममा दुवै पक्षका सैनिकहरू घाइते भएका थिए । तर, यो कुरा लम्बिएन र भारतीय सेनाका स्थानीय कमाण्डरहरूले आफ्ना चिनियाँ समकक्षीसँग वार्ता गरेका थिए ।

यस समाचारमा सबैभन्दा उल्लेखनीय तत्व यो थियो कि भारतीय विदेश मन्त्रालय र रक्षा मन्त्रालयले पनि स्थितिमा टिप्पणी गर्न अस्वीकार गरे । जब चीनको कुरा आउँछ, भारत सरकार, मोदी पनि मौन रहन्छ । उनीहरूले चीनलाई धम्की दिने प्रयास गर्दैनन् किनकि उनीहरूले पाकिस्तानलाई धम्की दिने र उग्र र आक्रामक मुद्दा अपनाउने प्रयास गर्छन् ।

२० सैनिकको ज्यान गएको घटनामा पनि भारतीय नेतृत्व मौन रह्यो । यसले देखाएको छ कि मोदी चीनसँग डराउँछन् किनभने उनीहरूले बुझेका थिए कि भारतीय सेना चीनसँग सामना गर्न तयार छैन । दोस्रो, चीनको सामना गर्नुले सुरक्षालाई खतरामा पार्ने बलियो राष्ट्रवादी नेताको मोदीको कथनलाई बेवास्ता गर्नेछ ।

यसले मोदीको शासनलाई धम्की दिनेछ किनभने भारतीय अर्थतन्त्र उकालो लागे पनि यसले समग्र भारतको सही तस्वीर प्रस्तुत गरिरहेको छैन । भारतको सेना चीन र उसको सेनाको सामना गर्न असमर्थ छ । २०२० पछि, भारतले आफ्नो ६ डिभिजन सेनालाई पाकिस्तानसँगको आफ्नो उत्तरी सिमानाबाट चिनियाँ सिमानामा पुर्नस्थापित गर्‍यो ।

यस सेनालाई कुनै पनि अप्ठ्यारो र क्षेत्रको हानि रोक्नको लागि पुनर्स्थापित गरिएको थियो । आफ्नो आक्रामक एजेन्डालाई अगाडि बढाउन भारतले आफ्नो रक्षा खर्चमा पहिले नै ५० प्रतिशत वृद्धि गरिसकेको छ । इन्टरनेशनल पीस रिसर्च इन्स्टिच्युट (क्ष्एच्) का अनुसार भारतीय रक्षा बजेट २०११ मा ४९.६ बिलियन डलरबाट बढेर गएको वर्ष ७६.६ बिलियन डलर पुगेको छ ।

यसले बेलायत र रूसलाई पछि पार्दै सेनामा खर्च गर्ने तेस्रो ठूलो देश बन्यो । तर, भारतीय सेनामा भएको भ्रष्टाचारका कारण यो रक्षा खर्चले खासै नतिजा

देखाउन सकेन ।

२०१२ मा, भारतका सेना प्रमुख जनरल वीके सिंहलाई घुसको प्रस्ताव गरिएको थियो र खुलासा गरियो कि एक लबीस्टले उनलाई एक सम्झौताको अनुमोदनको लागि मोटो घुसको प्रस्ताव गरेको थियो । मध्यवर्ती मानिस सधैं बल्वार्क डीलहरूमा अवस्थित थियो, र भारतको बल्वार्क अनुबंधहरू सधैं भ्रष्टाचारले भरिएको थियो ।

यसबाहेक, मार्च २०२१ मा, भारतीय सेनाको भर्ती प्रक्रियामा उनीहरूको भ्रष्टाचारको खबर छ । विभिन्न पदका अधिकारीहरूले चुनावका लागि आउने उम्मेदवारहरूबाट घुस लिने गरेका छन् । यसबाहेक, २०१९ मा एक महत्वपूर्ण जनरल भ्रष्टाचार मुद्दामा संलग्न थिए । यसबाहेक, सेनाको लागि घर परियोजनामा भ्रष्टाचारका मुद्दाहरू देखा परेका छन् ।

पूर्ववर्ती भारतीय सेना प्रमुख विपिन रावतले सैनिक आवास परियोजनामा भएको भ्रष्टाचारलाई स्वीकार गरेका छन् । अगस्ट २०२२ मा, भारतीय लेफ्टिनेन्ट कर्णेल राहुल पवारले ठ-ड प्रतिशत निलम्बन अधिकार दिएका थिए, र सुबेदार मेजर परदीप कुमारले ठेकेदार दिनेश कुमार र प्रितपाल सिंहलाई दिइएको ठेक्काको कुल मूल्यको ४५-५५ प्रतिशत मागेका थिए ।

मे २०२२ मा, भारतीय सेनाका एक लेफ्टिनेन्ट कर्णेल र उनका अन्य पाँच साझेदारहरू सशस्त्र सेनाका लागि रासन खरिदमा भ्रष्टाचारमा संलग्न थिए । सेना र रक्षा खरिदमा यी भ्रष्टाचारका घटनाहरूसँगै भारतको हतियार स्वदेशीकरण प्रक्रिया विपत्तिमा परेको छ ।

भारत सैन्य उद्योगलाई स्वदेशी बनाउने प्रयासमा छ, तर यसको स्वदेशी उद्योगले देखाउनको लागि खाली नाराहरू छन् । उनीहरू चीनसँग प्रतिस्पर्धा गर्न आवश्यक पर्ने हतियार प्रणाली उपलब्ध गराउन असमर्थ छन् । भारतीय वायुसेनाले पनि पाकिस्तानी वायुसेनासँग प्रतिस्पर्धा गर्न सकेन, एक अर्केस्ट्रेशन गुमाए र एक पाइलट पाकिस्तानमा पक्राउ परे ।

२०२३ सम्म, भारतीय वायुसेनासँग घ स्क्वाड्रन हुनेछन्; यद्यपि, भारतीय वायुसेनाका अनुसार भारतलाई लखेट्न ४२ स्क्वाड्रन चाहिन्छ । भारतीय बल्वार्क उद्योग गुणस्तरीय उत्पादनहरू उत्पादन गर्न असमर्थ छ । पछिल्लो समय भारतमा स्वदेशी रूपमा निर्मित भारतका हेलिकप्टर पटकपटक दुर्घटनामा परेका छन् । फलस्वरूप, चीनको सामना गर्नुले भारतीय प्रधानमन्त्रीको भारतको राष्ट्रवादी दृष्टिकोणको एक पवित्र संस्करणको पर्दाफास गर्न सक्छ, र जनताले उनको घरेलु संवेदनशीलतामा फिक्स गर्न सक्छन् किनभने भारतीय अर्थतन्त्रको धूमधाम र प्रदर्शनको बाबजुद पनि यो गरीब जनताको लागि प्रामाणिक रूपमा बढिरहेको छैन ।

धेरै टिप्पणीकारहरूले औंल्याए कि भारतको आर्थिक वृद्धि र भारतको जीडीपी भारतमा ठूलो कारक बनेको छ । महामारी पछि भारतीय जीडीपी संकुचनको सामना गर्‍यो । द्गण्चढ को सापेक्षमा, भारतको जीडीपी केवल 7.6 प्रतिशत ठूलो छ, जबकि चीनको जीडीपी 13.1 प्रतिशत ठूलो छ र अमेरिकामा 4.6 प्रतिशत छ, जसको आर्थिक वृद्धि सुस्त छ ।

यसबाहेक, विगत तीन वर्षमा भारतको वार्षिक वृद्धि दर साढे दुई प्रतिशत मात्रै हो । बल्वार्क स्वदेशीकरणको पराजय जस्तै, प्रारम्भिक परियोजनाहरूको घोषणा पोस्ट-महामारी बाउन्सको म्याग्निफिकेसन पछि मन्द भएको छ । एकीकरणमा, त्यहाँ थप प्रमाणहरू हुन आवश्यक छ कि पेरेग्रीन फर्महरूले साँच्चै भारतमा व्यापार खोजिरहेका छन् । समग्रमा, भारतमा प्रत्यक्ष विदेशी लगानी स्थिर छ । भारतमा लगानी सुरु गर्ने धेरै फर्महरूले धेरै असफल अनुभवहरू पाए । गुगल, वालमार्ट, जनरल मोटर्स र अमेजन जस्ता फर्महरू । अमेजनले भारतमा तीनवटा उद्यमहरू बन्द गर्न सुरु गर्‍यो । यी आर्थिक वास्तविकताहरूका साथ, कन्भिभियल डिजायनेटरहरू भारतमा गरिब रहे । भारतमा एक कमजोर सुधार प्रणाली छ । द्गण्ड मा, भारतका केही ग्रामीण बच्चाहरूले कक्षा पाँचमा पढ्न र अध्ययन गर्न सकेनन् । पाँच वर्षमुनिका एक तिहाइभन्दा बढी बालबालिका स्टन्ट भएका थिए । मोदीको पालामा मानव विकासका अन्य अभियन्ताहरू पनि बिग्रिए । भारतमा ठूलो असमानता छ । शीर्ष १० प्रतिशतले राष्ट्रिय आयको ५७ प्रतिशत ओगटेका छन् ।

तसर्थ, कमजोर आर्थिक प्रदर्शन, सेनामा भ्रष्टाचार र स्वदेशीकरण पहलको असफलताले मोदीलाई आफ्नो राष्ट्रवादी र सुरक्षाको लागि कडा छवि जनतामा बेच्न छोडेको छ । चीनसँगको झगडाले मोदीको यो बलियो व्यक्तित्वको छविलाई पूर्ण रूपमा उजागर गर्छ र भारतमा उनको शासनलाई चुनौती बन्न सक्छ ।

एउटा व्यक्तिसँग डराए लोकतन्त्रवादीहरू

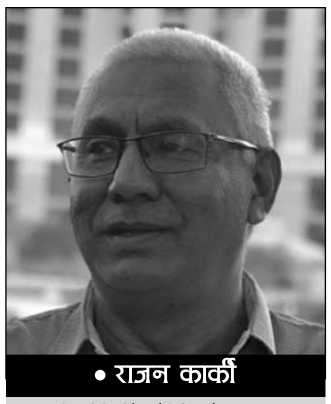

• राजन कार्की
rajan2012karki@yahoo.com

किन ? राजतन्त्र फालेर आएको गणतन्त्र जिन्दावाद किन हुनसकेन । किन जनता गणतन्त्रसँग वाक्क भए । किन जनताले बरू राजतन्त्र नै ठिक भन्न थाले ? यो वर्तमान नेपालका सामु खडा भएको यक्ष प्रश्न हो ।

०६५ साल जेठ १५ गते केही पार्टी मिलेर गणतन्त्रको घोषणा गरे, यो घोषणा गरेको १७ वर्ष भइसक्यो, यो अवधिमा एक दिन पनि जनताले लोकतन्त्र जिन्दावाद भनेको सुनिएन ।

अब त भक्तपुरमा जाँदा भक्तपुर सिङ्गै उलिएर राजाको स्वागत गरेपछि ललितपुर र काठमाडौंका जनताले त्यसै गरी स्वागत गरे के होला ? यही भयबाट भयाक्रान्त भएर सत्ताधारीले कर्फ्यू लगाएर भए पनि राजतन्त्रवादीलाई रोक्ने, राजा र जनतावीच समन्वय हुन नदिने रणनीति बनाएका छन् ।

पूर्वराजा जता गए उतै राजतन्त्र जिन्दावाद भन्ने नारा घन्किन्छ, जनता उर्लिन्छन् । अझै लोकतन्त्रवादीले आफ्नो अनुहार ऐनामा हेरेनन्– लोक किन भन्छन् : राजतन्त्र जिन्दावाद ? बुझेनन् । लोक किन भन्दैनन् : लोकतन्त्र जिन्दावाद ? बुझ्नै चाहदैनन् । अर्थात् लोकतन्त्र र लोकनेता असफल भए । यिनले व्यवस्थालाई अपराधिकरण गरेर राजनीतिको बदनाम गरे । यसकारण जनताले बिद्रोहमा उत्रनु परेको हो ।

हुन त गणको गणमतको बलमा गणतन्त्र घोषणा भएको थिएन । यसरी घोषणा गर्दा बिधि अपनाइएन, जनतालाई सोधिएन र बलात् घोषणा गरियो । जनजीवन र संस्कारको रूपमा स्थापित राजतन्त्रलाई केही नेताहरूले घोषणा गरे पनि यो घोषणाको बैधानिकतामाथि प्रश्न उठिरहेको छ र यही प्रश्नलाई जनताको राजतन्त्र जिन्दावाद भन्ने ध्वनीमतले राष्ट्रिय महत्वको विषय बनाइरहेका छन् । राजतन्त्र पनि राजनीतिक शक्ति हो, यसलाई निषेध र बिभेद नगर भन्ने खबरदारी गरिरहेको देखिन्छ । यिनले गणतन्त्र चलाउन सकेनन्, नसकेपछि राजतन्त्र जिन्दावादको नारा घन्कनु स्वभाविक हो । यतिबेला पूर्वराजाभन्दा लोकप्रिय कुनै नेता नै छैनन् ।

स्थिति यतिसम्म भयावह छ कि कुनै पनि नेता बिना सुरक्षाकर्मी जनतामाझ जानसक्ने साहस नै गर्न सक्दैनन् ।

पूर्वराजा मन्दिर गए मन्दिरमै, बाटोमा देखे बाटोमै, दसैको टिका होस् कि कुनै स्थानको भ्रमण । जुनसुकै अवसरमा पनि 'राजतन्त्र जिन्दावाद'को नारा घन्किहाल्छ । बिदेशी दबाब र केही राजनीतिक दलको सर्वसत्तावादले राजतन्त्रलाई खारेज गरे पनि जनमतले राजतन्त्रलाई सतिसालका रूपमा उभ्याइरहेको छ । महाकालीदेखि झापासम्म, हिमालदेखि तराईसम्म, पहाडदेखि गाउँका कन्दरासम्म राजतन्त्र चाहियो, हिन्दुराष्ट्र हुनुपर्छ भन्ने जनआवाज बुलन्द रूपमा उठिरहेकै छ ।

यस्तो वातावरण देखेपछि विश्लेषकहरू भन्छन्– निश्चित रूपमा राजतन्त्र जिवित छ, गणतन्त्र जन्मेकै छैन, गणतन्त्र जनजीवनमा घुल्नै नसक्ने रसायन बन्यो ।

यो यथार्थ हो र यो सत्यभित्रको रहस्य भनेको नेताहरू देशवादी होइनन्, स्वार्थवादी रहेछन् भन्ने हो । अवैध रूपमा घोषणा गरेको लोकतन्त्रले बैधता पाउन सकेन ।

लोकतन्त्र क्षयरोगीझैं टाक्सिदै जाँदो छ । अब जनताले श्रीलंकामा जस्तो जनाक्रोश सडकमा निस्केर गर्न थाले भने वर्तमानका कुनै नेता पनि नभागी बाँच्न सक्नेछैनन् ।

इतिहास साक्षी छ– झापा जोर सिमलका जुत्ताव्यापारीबाट राजनीतिमा गिरिजा कांग्रेसमा प्रवेश गरेका र संविधानसभाको चुनाव हारेका कांग्रेसी कृष्णप्रसाद सिटौलले संविधानसभामा पेश गरेको प्रस्ताव बिना छलफल गणतन्त्र पारित भएको घोषणा कति खोक्रो र अलोकतान्त्रिक रहेछ भन्ने आज स्पष्ट भइसकेको छ ।

गणतन्त्र र धर्मनिरपेक्षताका घोषणाहरू अवैध थिए, अब बैध शासनको सुरूआत हुनुपर्छ भन्ने मत आमनागरिकको छ ।

जनआन्दोलनको मुख्य माग भनेको निरंकूशताको अन्त्य, प्रजातन्त्रको ग्यारेन्टी र बिधिको शासन थियो । २०६३ साल वैशाख ११ गते राजाले मरेको संसदलाई फूमन्तर गरेर ब्यूँताइदिएपछि त्यही संसदको भूतले राजाका अधिकार कटौति गरिदियो, संविधान संशोधन गरेर माओवादीलाई एमालेसरहको सम्मान दियो र त्यही संसदले अन्तरिम संविधान निर्माण गरेर ०६४ साल चैत २८ गते संविधानसभाको निर्वाचन गरेको थियो । त्यो निर्वाचनले न संविधान दियो, न राजनीतिक संकटको समाधान गर्न सक्यो । दोस्रो संविधानसभाले जबरजस्ती गणतन्त्र घोषणा गरेको हो, जसअनुसार ०७२ सालमा आएर संविधान जारी हुनसक्यो । त्यो संविधानअनुसा ०७४ र ०७९ मा दुईपल्ट आवधिक निर्वाचन भयो, यी दुबै निर्वाचनले देशको सार्वभौमिकता, स्वाधीनता र स्वतन्त्रताको रक्षा गर्न सकेन । यी दुबै निर्वाचनपछि भ्रष्टाचार र कूशासनमात्र भयो । राजनीतिको अपराधिकरण गरियो ।

जनता राष्ट्र हो, राष्ट्रवाद हो भन्ने लोकतन्त्रवादीले कहिले पनि आत्मसात गरेनन् ।

यसकारण राजतन्त्र र हिन्दुराष्ट्र जिन्दावाद भन्ने देशव्यापी रूपमा घन्किएको जनआवाजलाई राजनीतिक दलहरूले उपेक्षा नगरून् । लोकतन्त्रमा लोकआवाजलाई नसुन्ने शक्ति सही राजनीतिक नेतृत्व हुनसक्दैन । समय छ, सत्य आत्मसात गरून् । ठूलो दुर्घटना टर्न सक्छ, राजनीति मूलधारमा आउन सक्छ । विधिको शासन स्थापित हुनसक्छ ।

लोकतन्त्र लोकतन्त्र भनेर चिच्याउने नेताहरूमा लोकतन्त्रप्रति न मर्यादा देखियो, न गरिमा वा महिमा । लोकतन्त्रमा हुनै पर्ने जनताप्रति जिम्मेवारी र मुलुकप्रतिको इमान्दारितासमेत शून्य छ । लोकतन्त्र गँजडी गफ, भकभके र सपना देखाउने भाषणमा सिमित हुनपुगेको छ । लोकतन्त्र हाँक्ने लोकनेता कोही पनि बन्न सकेनन् । लोकतन्त्र रानो बिनाको माहुरीको भुनभुनाहट बन्न पुगेको छ ।

भनिन्छ, लोकतन्त्र भनेको टाउको गन्ने व्यवस्था हो । यदि यही सही हो भने राजाका पक्षमा उठेका टाउका र जागरण हेरून् । हिन्दूधर्म र संवैधानिक राजतन्त्र चाहिन्छ कि चाहिन्न भनेर जनमत गर्ने हो भने लोकतन्त्र आवरणको सिण्डिकेटले गरेको गणतन्त्र र धर्मनिरपेक्षताको निर्णय बालुवाको महल साबित हुनेछ । त्यसै पनि सलहजसरी नेपालको झण्डा बोकेर उठेका जनताका हातहरूले लोकतन्त्र र यी नेताहरूलाई अस्वीकार गरिसकेको अनुभूत हुन्छ । जनताले विधिको शासनसहितको लोकतन्त्र खोजेका छन् । भ्रष्टाचारमा रमाउने लोकतन्त्र होइन ।

यसकारण विज्ञहरूको निष्कर्ष छ : सहमतिको विकल्प छैन । सहमतिमा नेपाल र नेपालका राजनीतिक भविष्य सुनिश्चत हुनेछ । रूजवेल्टले भनेका छन्– प्रजातन्त्रमा मतदाता नै निर्णायक शासक हुन् । यति बुझे नेपालको गुजुल्टिदै गएको राजनीतिक संक्रमण सुल्झिन सक्छ ।

चिप्ला चर्का भाषणले फोहर छोप्दैमा त्यसको दुर्गन्ध छोपिदैन । १७ वर्षको भ्रष्ट, अनैतिक, अपराधिकरणमा लिप्त भएको राजनीतिक दुर्गन्धले शासन व्यवस्था र समाज अस्तव्यस्त भइसकेको छ । यो अस्तव्यस्तताको निदान जनआवाज सुनेर र त्यसलाई संवोधन गरेर गर्न सकिन्छ । भनिन्छ, असक्षम, अकर्मण्य र आफूले आफैलाई ढाँट्नेहरू जीवनमा अनेकपल्ट मर्छन् । यतिखेर शीर्ष दलहरू यस्तै 'राजनीतिक मृत्यु'मा जीवन खोजिरहेका छन् । यिनले बिर्सेका छन्– जीवनमा जिवन्तता खोज्नुपर्छ । राजाले दिएको संसद र जनताले ल्याएको परिवर्तनमा 'सरदार' पल्टेर सुशासन दिन सकिन्न । जनताको अपेक्षाको उपेक्ष ागर्नेहरू लोकतन्त्रवादी हुनैसक्दैनन् । अनेकतामा बाँचेको एकतालाई बिखण्डनको विषबिज छर्ने र लुट्ने सरदार झिँझाको जंगलमा मात्र सफल होला, लोकजीवनमा सफल हुन लोकआवाजमा घुलमिल हुनैपर्छ । त्यही अभावमा जनता बिच्किएका हुन्, राजतन्त्र जिन्दावाद भन्न बाध्य भएका हुन् ।

केही समय अघि स्पेनमा राजाले राजीनामा दिए, स्पेनीले अर्का राजालाई स्थापित गरे । देशका लागि राजा किन चाहिन्छ ? यो ताजा दृष्टान्त थियो । राजतन्त्रवादलाई प्रतिगामी भनेर डामिन्छ । नेपाल बोक्नेहरू प्रतिगामी, विदेशी नेताको नाम र झण्डा बोकेर हिड्नेहरू अग्रगामनकारी ? कसैले देखाइदेओस्– नेपाली माटो, नेपाली सगरमाथा, भूमिपुत्रलाई सिद्धान्त, प्रेरणा र उर्जा मानेर हिड्ने कुन नेता छन् ? नेपालका सवासय जातजातिको पहिचान र अधिकार स्थापित गरेर हिड्ने ल्याकत र हिम्मत कुन दलमा देखियो ? लहैलहैमा जनतालाई उफार्ने र पछार्ने नेताहरू 'राजनेता' ? स्वार्थसँग देशको अस्तित्व साटफेर गर्न आतूर देखिने नेता देशभक्त ? देशको बेहाल बनाएर त्यसमाथि रजगज गर्न खोज्ने नेताहरू कसरी स्वाधीनताका भीमसेन स्तम्भ बन्नसक्छन् ? हामीले चाहेको लीक्वान युजस्तो राष्ट्रवादी नेता हो, मौसमअनुसारको ट्यूनिक लगाउने नेता होइन ।

सबैलाई चेतना भया ।

●●●

हुन त गणको गणमतको बलमा गणतन्त्र घोषणा भएको थिएन। यसरी घोषणा गर्दा बिधि अपनाइएन, जनतालाई सोधिएन र बलात् घोषणा गरियो। जनजीवन र संस्कारको रुपमा स्थापित राजतन्त्रलाई केही नेताहरुले घोषणा गरे पनि यो घोषणाको बैधानिकतामाथि प्रश्न उठिरहेको छ र यही प्रश्नलाई जनताको राजतन्त्र जिन्दावाद भन्ने ध्वनीमतले राष्ट्रिय महत्वको विषय बनाइरहेका छन्। राजतन्त्र पनि राजनीतिक शक्ति हो, यसलाई निषेध र बिभेद नगर भन्ने खबरदारी गरिरहेको देखिन्छ।

●●●

पढ्थ्यौ हामी बसीकन सँगै वेद, बाइबल, नमाज
पसेकेही नरपशुहरू ध्वस्त पारे समाज ।

मऱ्यौ ज्यूँदै त्यो जस्ले बिर्सियो देशको माटो
बाँच्यो त्यो मरेर पनि जस्ले सम्भिmयो देशको माटो ।

कायर भएर पटक पटक मर्नुभन्दा
बहादुर भएर एकै पटक मर्न सकौ ।

\- अभियानवाणी

अभियान
साप्ताहिक

सम्पादकीय

जनताको शक्तिलाई **कमजोरी नसम्झ** दाहाल सरकार

जनताले उठाएका जायज मागहरू पूरा गर्नुको बदला सत्ता गठबन्धनको पुष्पकमल दाहाल नेतृत्वको सरकार आफ्नै मुलुकमा अशान्ति फैलाउन लागि परेको छ । पुष्पकमल दाहाल नेतृत्वको सरकार गठन भएको एक वर्ष पुग्न लाग्दा समेत जनताको हितका लागि भन्दा राजनीतिक स्वार्थ र पार्टीगत स्वार्थका लागि मात्र अघि बढेको हुनाले त्यसको विरुद्धमा जनता सडकमा उत्रन बाध्य भएका छन् । नेपाल अहिले विश्वभरका भ्रष्टाचारीहरूको ५३ औँ स्थानमा रहेको छ । नेपालमा हुने गरेका भ्रष्टाचार मध्येका ३० प्रतिशत भ्रष्टाचार नीतिगत भ्रष्टाचार हुने गरेको छ भने २७ प्रतिशत भ्रष्टाचार प्रक्रियागत भ्रष्टाचार हुने गरेको छ बाँकीमा स साना र संस्थागत भ्रष्टाचार हुने गरेका छन् । नीतिगत भ्रष्टाचार भनेको मन्त्रिपरिषद्का निर्णयहरूबाटै हुने गरेको छ । मन्त्रिपरिषद्ले गर्ने निर्णयहरू भ्रष्टाचार निवारण गर्ने संस्थाहरूले छानविन गर्न नपाउने भएकाले सम्बन्धित मन्त्रीहरूले आफैंले निर्णय गर्न सक्ने भएपनि निर्णय नगरी मन्त्रिपरिषद्को बैठकबाटै निर्णय गराएर नीतिगत भ्रष्टाचार गर्ने गरेका छन् ।

मुलुकमा भएका ठुला ठुला भ्रष्टाचारका काण्डहरूमा ललिता निवास जग्गा काण्ड, नक्कली भुटानी शरणार्थी काण्ड, सुन तस्करी काण्डलगायत अनेक काण्डहरू रहेका छन् । यी सबै काण्डमा राजनीतिक दलका नेता तथा कार्यकर्ताहिरूकै संलग्नता देखिएको छ । ललिता निवास जग्गा काण्डमा त तत्कालिन प्रधानमन्त्रीद्वय बाबुराम भट्टराई, माधव नेपाल र तत्कालिन मुख्यसचिव लिलामणि पौडेलको प्रत्यक्ष संलग्नता देखिएको भएपनि उनीहरू कसैलाई मुद्दा चलाइएन, केही भरियाहरू र जग्गा खरिद गर्नेहरूलाई मात्र मुद्दा चलाएर राजनीतिक फाइदाका लागि नेपाल, भट्टराई र पौडेललाई उन्मुक्ति दाहाल सरकारले दिएको छ । नीतिगत निर्णय गर्न व्यक्तिलाई हेरेर निर्णय गरिने हुनाले अब त्यस्ता नीतिगत निर्णयहरू र मन्त्रिपरिषद्ले गर्ने गरेका निर्णयहरू समेत अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोगको दायरामा ल्याउनुपर्ने टड्कारो आवश्यकता देखिएको छ ।

भ्रष्टाचारी चाहे प्रधानमन्त्री नै किन नहुन् उनीमाथि कारबाही हुनुपर्दछ भन्ने जनताको आवाज दाहाल सकारले कुल्चिएको छ । नक्कली भुटानी शरणार्थी प्रकरणमा महत्वपूर्ण भूमिका निभाएका एक वरिष्ठ प्रहरी अधिकृतमाथि अहिले झुठा आरोप लगाउने प्रयास सुरु भएको छ । प्रहरी अतिरिक्त महानिरीक्षक श्याम ज्ञवालीको जन्ममितिका बारेमा विवाद उत्पन्न भई छानविन समेत भईसकेको र सर्बोच्च अदालतले समेत निर्णय दिइसकेको अवस्थामा र अख्तियारले छानविन गरि तामेलीमा राखेको मुद्दा उल्टाउने प्रयास स्वरुप संघीय संसदको राज्य व्यवस्था समितिले गृहमन्त्रालयलाई छानविन गर्न आदेश दिइनु प्रतिशोध लिने प्रयास बाहेक अन्य केही हुन सक्दैन । गृहमन्त्रालयले त्यस विषयमा छानविन गरिसकेको अवस्थामा फेरी त्यसलाई विउझाउन खोज्नु राजनीतिक प्रतिशोध बाहेक अन्य केही हुन सक्दैन । नक्कली भुटानी शरणार्थी काण्डमा नेपाली कांग्रेसका नेता एवं पूर्व गृहमन्त्री बालकृष्णा खाँण लगायत अन्य केही व्यक्तिहरू अदालतको आदेशमा थुनामा रहेका छन् । खाँणलाई सफाई दिन सत्ता गठबन्धनका नेताहरू र नेपाली कांग्रेसकै नेताहरू लागि परेका भएपनि प्रमाणका आधारमा उनी थुनामा पुगेका थिए । त्यसबेला ज्ञवाली उपत्यका प्रहरी प्रमुख रहेकाले नक्कली भुटानी भुटानी शरणार्थी काण्डमा उनले महत्वपूर्ण भूमिका निभाएका थिए त्यसैबेला देखि खाँण समर्थक केही सांसद र केही प्रभावशाली कांग्रेसका नेताहरू ज्ञवलीको विरोधमा सक्रिय भएका र अहिले राज्य व्यवस्था समितिका सभापति रहेका कांग्रेसका नेता रामहरि खतिवडाले गृह मन्त्रालयलाई ज्ञवालीको विषयमा अनुसन्धान गरी समितिलाई राय पेश गर्न तोक आदेश दिएका छन् ।

जनताले संविधानले दिएको अधिकारप्रयोग गर्न खोज्दा जनतामाथि विभिन्न प्रकारका आरोप लगाउन प्रधानमन्त्रीसहित मन्त्रीहरू र विभिन्न राजनीतिक दलका नेताहरू सक्रिय भएका छन् । दलहरूले नै बनाएको संविधानले नेपालको सार्वभौमसत्ता जनतामा निहित रहेको र त्यो परिवतन नहुने भनेको छ राष्ट्रिय अखण्डता समेत परिवर्तन हुन नसक्ने भन्दै अन्य सबै विषयहरू परिवर्तन हुन सक्ने उल्लेख गरिएको हुनाले जनताले चाहेको खण्डमा गणतन्त्र परिवर्तन हुन सक्छ, त्यसको ग्यारेन्टी संविधानले नै गरेको हुनाले गणतन्त्रको विरोध गर्दा जनतालाई प्रतिगामीको उपमा दिन थालिएको छ । जनता नै मालिक हुन् । जनताभन्दा माथि सरकार र दलहरू हुन सक्दैनन् । जनतालाई सार्वभौमसत्ता सम्पन्न भनिएको छ तर आज तिनै जनताले आफ्नो विरोध गरे भन्दै प्रधानमन्त्री लगायत अन्यले जनतालाई प्रतिगामीको उपमा भिराउन खोज्नु भनेको पराजित मनस्थिति बाहेक अन्य केही हुन सक्दैन ।

दाहाल नेतृत्वको सरकारको हिम्मत भए गणतन्त्र र संघीयताका बारेमा जनमत संग्रह गराउन हामी सरकारलाई आग्रह गर्दछौँ । व्यवस्था जनताका लागि हो जनताले आफूले चाहेको व्यवस्था माग गर्नु जनताको नैसर्गिक अधिकार हो । जनताका अधिकार खोसरे र विश्व जगत्बाट जनतालाई अलग राखेर राज्य सञ्चालन गर्न सकिन्न भन्ने हेक्का दाहाल सरकार र राजनीतिक दलहरूलाई होस् । मुलुकलाई भ्रष्टाचारमय बनाएर आफ्नो स्वार्थ पूरा गर्ने प्रयासलाई जनताले कहिल्यै स्वीकार गर्न सक्दैनन् । यी सबै कारणहरूले गर्दा नै जनता बाध्य भएर सडक संघर्षमा उत्रन बाध्य भएका छन् ।

जनताको शक्तिलाई रोक्छौँ भन्ने केही भ्रष्ट व्यक्तिलगायत केही आसेपासेलाई प्रतिरोधमा ल्याएको खण्डमा त्यसले जनताको अपमान हुने भएकाले जनताका जाजय माग पूरा गरेर जनता नै महान् हुन् भने सन्देश दाहाल सरकारले दिनु नै उपर्युक्त हुनेछ । यदि जनताको आन्दोलन दबाउन खोजिए त्यसले विकराल स्थिति उत्पन्न हुन सक्ने र त्यसको जिम्मेवारी दाहाल सरकारले नै लिनुपर्दछ भन्ने हाम्रो आग्रह हो ।

भूकम्पबाट उत्पन्न संकट र पुनर्निर्माणको बाटो

निरज आचार्य

भनिन्छ, विपत् बाजा बजाएर आउँदैन । गत १७ कात्तिकको मध्यराति जाजरकोटको बारेकोट–१, रामीडाँडालाई केन्द्रबिन्दु बनाएर गएको ६.४ म्याग्निच्युडको भूकम्पले जाजरकोटमा मात्रै १०१ जनाको ज्यान लियो । १५८ भन्दा बढी घाइते भए । उता भूकम्पबाट प्रभावित रूकुम पश्चिममा ५४ जनाको ज्यान गयो भने १७९ भन्दा बढी घाइते भए । प्रारम्भिक तथ्यांकअनुसार भूकम्पले साढे ३४ हजारभन्दा बढी परिवारलाई विस्थापित बनायो ।

हजारौँको जनजीवन तहसनहस भयो । भूकम्पले जाजरकोटमा करिब नौ हजार सात सय ९४ घरमा पूर्ण रूपमा क्षति भएको छ भने २४ हजार ७०७ घर बस्न नमिल्ने गरी आंशिक क्षति भएको अवस्थामा छन् । रूकुम पश्चिममा नौ हजार ४५८ घर पूर्ण रूपमा क्षति भएका छन् भने १६ हजार ४२८ घर आंशिक रूपमा क्षति भएका छन् । भूकम्पले जाजरकोटमा ३२८ विद्यालय भवनमा पूर्ण क्षति भएको छ भने ४०८ विद्यालय भवनमा आंशिक क्षति भएको देखिन्छ । अन्नपात, पशुचौपायालगायतको क्षतिको हिसाब गर्ने हो भने अर्बौं पुग्छ ।

रातिको समय भएकाले भूकम्पपछिको उद्धार केही ढिला भयो । यसका बाबजुद उद्धारमा स्थानीयको अतुलनीय भूमिका रहेको छ । नेपाली सेना, नेपाल प्रहरी, सशस्त्र प्रहरीलगायत राज्य संयन्त्रको परिचालन तुलनात्मक रूपमा राम्रो रह्यो । घाइतेलाई समयमै अस्पतालमा पुऱ्याउन सकियो, तर राहत वितरणको अवस्था भने भूगोल र अव्यवस्थित मात्र होइन, पर्याप्त र न्यायोचितसमेत हुन सकेन । भूकम्पले घरमा क्षति भएपछि नागरिक त्रिपालमुनि ओत लाग्न बाध्य छन् । तर, त्यही त्रिपाल पनि आजको मितिसम्म सबैले पाउन सकेका छैनन् । विभिन्न दातृनिकाय तथा सहयोगी दाताले भूकम्पपीडितका लागि ठूलो परिमाणमा आवश्यक राहत सामग्री उपलब्ध गराइरहेका छन् । एकद्वार प्रणालीमार्फत राहत वितरण गर्ने भनिए पनि वास्तविक पीडितले एक थान त्रिपालसमेत पाउन मुस्किल छ । एकद्वार प्रणालीमा पीडितभन्दा पहुँचवालाको हालिमुहाली देखिन्छ ।

दाताले दिएको राहत सामग्री एकद्वार प्रणालीका नाममा जिल्ला विपत् व्यवस्थापन समितिमा केन्द्रीकृत गर्ने, त्यसपछि पालिकामा थन्काउने र बिस्तारै वडामा जाने, वडाले वितरणमा ढिलाइ गर्ने जस्ता समस्या देखिएका छन् । एक हजारको माग भएको स्थानमा दुई–तीन सय थान सामान पुग्ने भएपछि कतिपय वडाले मागभन्दा तेब्बर कम त्रिपाल आएकाले बाँड्नै नसकेको अवस्थासमेत देखिन्छ ।

सरकारी प्रक्रियागत ढिलासुस्ती, पहुँचवाला र उच्चपदस्थ भनिनेहरूले आफ्नो हात जगन्नाथ गरेका हुनाले अधिकांश पीडित खुल्ला आकाशमुनि रात काट्न बाध्य भएको देखिन्छ । सो प्रणालीमार्फत जिल्ला विपत् व्यवस्थापन समितिले स्थानीय तहलाई राहत सामग्री उपलब्ध गराउनुपर्ने र पालिकाले आवश्यकताका आधारमा वडाहरूमा पठाउनुपर्नेमा समितिमार्फत पहुँचका आधारमा पालिकाको समन्वयविनै वडाहरूमा राहत सामग्री दिएको देखिन्छ । यसरी पहुँचका भरमा राहत लिनेले गाउँमा छुट्टै स्टोर गरी आफ्नो अनुकूलतामा मनपरी वितरण गरेको पाइयो । दाताले दिएका राहत सामग्री आवश्यकताका आधारमा नभई राजनीतिक जस लिने उद्देश्यले वितरण हुँदा वास्तविक पीडितसम्म राहत पुग्न ढिलाइ भइरहेको छ । राहत सामग्री वितरणमा खासगरी वर्तमान सत्ता गठबन्धनका कसले धेरै सामान आफ्नो क्षेत्रमा पुऱ्याउने भन्ने होड गरेको देखियो । पूर्ण रूपमा घरबारविहीन भएकाबाहेक अन्य पीडितको अहिले आवश्यकता भनेको त्रिपाल र ओड्ने ओछ्याउने मात्र हो ।

एकद्वार प्रणाली भनियो, दातृ निकायले पुऱ्याइदिएका राहत सामान जिल्ला विपत् व्यवस्थापन समितिमा जम्मा गरियो । जिल्लाले पालिकालाई, पालिकाले वडालाई दिने र वडाले पीडितलाई वितरण गर्ने नीति बनाए पनि यो प्रभावकारी हुन सकेन । मन्त्री भइसकेका व्यक्तिसमेत गोदाममा बसेर सीधै खासखास वडाध्यक्ष बोलाएर सामान पठाउनु र रातिराति पहुँचवालाको घरघरमा राहत पुऱ्याउनेजस्ता हर्कतसमेत देखिए । एक ठाउँका लागि पठाइएका राहत बोकेका गाडी सामानसहित मार्गान्तरण गरी अर्कै स्थानमा पुऱ्याउने र आफ्ना मानिसलाई बाँड्नेजस्ता गैरजिम्मेवार र मानवताविरोधी गतिविधि सत्ता र पहुँचवाला नेताबाट हुनु दुःखद छ ।

भूकम्पले थपेको जोखिम : भूकम्पपछि विभिन्न बस्ती जोखिममा छन् । जाजरकोटको नलगाड नगरपालिका–१ को चिउरीगाउँको तल पहिरो छ भने माथि भासिएको छ । त्यसैगरी पालीगाउँ पनि पहिरोको उच्च जोखिममा छ । अनापानीमा त्यत्तिकै जोखिम छ । अनापानीमा घरमाथिको भिरबाट ठूलो ढुंगो खस्दा अमृत पुनको ज्यान गयो । ती तीन गाउँमा गरी २३ जनाको ज्यान गइसकेको छ । ती बस्तीको जोखिम यथावत् छ । ती बस्ती नै स्थानान्तरण गर्नुपर्ने अवस्था छ । कतिपय त्रिपालमुनि त कतिपय खुला आकाशमुनिको बसाइका कारण चिसोले जाजरकोटमा मात्रै नौजनाले ज्यान गुमाइसकेका छन् । घर भत्किएर त्रिपालमुनि बस्ने वृद्धवृद्धा र दीर्घरोगी, सुत्केरी, गर्भवती र बालबालिकाको चिसोका कारण जीवन थप कष्टकर बन्दै गएको छ । बढ्दो चिसोका कारण जनजीवन थप प्रभावित हुने निश्चित छ । भूकम्पका कारण विद्यार्थीको पढाइसमेत प्रभावित भएको छ । प्रभावित क्षेत्रका विद्यालय भवन जोखिममा छन् भने सबै परिवार एउटा पालमुनि बस्नुपर्ने भएकाले विद्यार्थीका लागि पढ्ने वातावरण छैन । भूकम्पले शौचालय भत्किएको र पीडित पालमुनि बस्ने गरेकाले शौचालयको समेत समस्या देखिएको छ । शौचालय नहुँदा खुला दिसापिसाब गर्ने गरिएकाले सोबाट समेत विभिन्न रोगको संक्रमण हुने खतरा उत्तिकै छ ।

आवास निर्माणको जिम्मा सेनालाई दिऊँ : भूकम्पको इपिसेन्टर मानिएको बारेकोट पुग्दा त्यहाँ खटिएका आर्मी अफिसरसँग भेट भएको थियो । यो बढ्दो जाडो र नागरिकको खुला आकाशमुनिको बसाइ पीडादायी छ, छिटै सुरक्षित वासस्थानमा फर्काउन के गर्न सकिएला ? भन्ने जिज्ञासामा 'सरकारले जिम्मा दिए हामी गर्छौं भन्ने जवाफ आयो । यसले पनि केही भरोसा जगायो ।

हाम्रो आफ्नै अनुभवले सिद्ध गरेका सन्दर्भहरू सम्झनलायक छन् । विगतमा बारा, पर्सा र रौतहटतिर हावाहुरीले कच्ची घर उडाएपछि ती स्थानमा सेनाले प्याकेजमा काम गरेको थियो । त्यहाँ सेनाले समयमै सुरक्षित घर बनाएर पीडितलाई हस्तान्तरण गरेको अनुभव र शिक्षा हामीसँग विद्यमान छ । पूर्ण क्षतिको वास्तविक विवरण संकलन गरेर प्रतिघर ५० हजार रूपैयाँ एकमुष्ट एकद्वार प्रणालीअन्तर्गत सरकारले नेपाली सेनालाई जिम्मा दिने हो भने कर्णाली प्रदेशभित्रकै सेनाले काम गर्दा पनि दुई महिनामा सुरक्षित आवास दिन सक्छ । सेनासँग कामको अनुभव र दक्ष जनशक्ति छ । उसले आवश्यकताअनुसार स्थानीय जनशक्तिको पनि प्रयोग गर्न सक्छ ।

घर छ, बस्न मिल्दैन : जुनीचाँदे गाउँपालिका–६, शिवपुरीका दीपेन्द्र शाहीको घर चारैतिरबाट चर्किएको छ । घर चर्किएपछि उनको परिवार त्रिपालमुनि ओत लागेको छ । घरको बीचमा रहेको खाली जग्गामा स्थानीयहरू सामूहिक रूपमा त्रिपालमुनि बसेका छन् । हामी त्यहाँ पुग्दा दीपेन्द्रले सुनाए, घर ढलेको छैन, समान सबैभित्रै छ, भित्र जान डर लाग्छ । यो त एउटा प्रतिनिधिमूलक घटना मात्र हो । जिल्लाभरि सिल्पाचौर, रामिडाँडा, मुल्साम, समाइला, धनराशि, पाली, कल्पत, चिउरी, थाप्ला, गराग्ली, चाउले चवर, सिर्के, रिम्ना, मैदै, पिपे, रावतगाउँ, थाप्ले, स्याला पीपलडाँडालगायत गाउँका सयौँ बस्तीको यही हालत छ । सबैको पीडा त्यस्तै छ ।

एउटा सत्य के हो भने यस क्षेत्रमा रहेका ढुंगामाटोले बनेका पुराना ९० प्रतिशत घर बस्नलायक छैनन्, क्षतिग्रस्त छन् । यसो हुँदाहुँदै पनि पूर्ण क्षति र आंशिक क्षतिको विवरण निकाल्नैपर्छ । आजका मितिसम्म पनि सबै प्रभावितको हातमा त्रिपाल पुगेको छैन । पुगेका अधिकांश त्रिपाल कमसल छन्, तिनले शीत छल्दैनन् । पालमुनि सुत्यो, ओढेको कम्मल शीतले निथ्रूक्क भिजेको हुन्छ ।

मंसिर महिनाभित्र पालबाट छानोमा सारौँ : थप चिसो समय आउँदै छ । हिउँदमा इपिसेन्टर रहेको बारेकोटलगायत क्षेत्रमा हिमपात हुन्छ । अहिले नै पनि चिसो निकै बढिसकेको छ । मंसिरभरिमा मानिसलाई पालबाट सुरक्षित छानोमुनि ल्याउन सकिएन भने चिसोले बिरामीको संख्या बढ्न सक्ने र अवस्था थप भयावह हुने खतरा छ । विगतझैँ यसपटकको भूकम्पमा पनि राज्यको सामर्थ्य, समन्वय र पहलकदमीको कमजोरी उजागर भएको छ । राज्य सञ्चालनको जिम्मेवारीमा रहेकाहरूको मनोदशा र नियत सतहमै पोखिएको छ । विपत् पर्यटन र सेलिब्रेटी बन्न देखाइने अनेक तमासा क्षतविक्षत् घर, भत्किएका मन र तनदेखि हामी जाजरकोटवासीले चियाउनुपऱ्यो ।

अबको चरण पुनर्स्थापना र नवनिर्माणको हो । पुनर्स्थापना र नवनिर्माणका लागि सरकारको ठोस पहलकदमी र योजना देखिँदैन । ०७२ को विनाशकारी भूकम्प र त्यसबाट उत्पन्न संकटको सामना गरिसकेको नेपालले पाठ सिक्नुपर्ने थियो । सावधानी र पूर्वतयारी गर्नुपर्ने, नवनिर्माणमा कसरी काम गर्ने भन्ने सामर्थ्यको विकास गर्नुपर्ने थियो । तर, सरकारले यसबाट कुनै शिक्षा लिएको देखिएन । नेपाल सरकार आफैँसँग पुनर्निर्माण प्राधिकरण बनाएर काम गरेको अनुभव छ ।

त्यस अनुभवका आधारमा पनि जाजरकोट र रूकुममा काम गर्नुपर्ने हो, तर सरकार अलमलमै देखिन्छ । भूकम्प प्रभावित क्षेत्रमा पुनर्स्थापना र पुनर्निर्माणका काम गर्न विभिन्न संघसंस्था र निजी क्षेत्र इच्छुक छन् । भूकम्पपीडितका लागि गर्नुपर्ने कामको मापदण्ड र काम गर्ने क्षेत्र निर्धारण गरेर सरकारले इच्छुक संघसंस्था र निजी क्षेत्रले समेत काम गर्न सक्ने वातावरण निर्माण गर्न सक्नुपर्छ । यसले गर्दा राज्यको व्ययभार घट्नुका साथै पीडितलाई छिटो पुनर्स्थापना गर्न सहज हुन्छ । सरकार कानुनका छिद्रा खोजेर किंकर्तव्यविमूढ भएर नबसोस्, जनताप्रति उत्तरदायी र जवाफदेही बनोस् । *नयाँ पत्रिका*

संक्रमणकालीन न्यायको अनन्त पर्खाइ

मोहना अन्सारी

२०६३ मंसिर ५ मा भएको विस्तृत शान्ति सम्झौताको मूल उद्देश्य तत्कालीन नेकपा (माओवादी) लाई सशस्त्र द्वन्द्व त्यागेर शान्तिपूर्ण राजनीतिको बाटोमा अवतरण गराउनु र संविधानसभामार्फत देशको अग्रगामी वा प्रगतिशील रूपान्तरण गर्नु थियो । देशमा दिगो शान्ति स्थापनाका लागि सशस्त्र द्वन्द्वमा राज्य र विद्रोही पक्षद्वारा पीडित नागरिकलाई न्याय दिनुका साथै दण्डहीनताको अन्त्यमा सरकार, माओवादी र राजनीतिक दलहरूले प्रतिबद्धता व्यक्त गरेका थिए ।

तर १७ वर्ष बितिसक्दा पनि द्वन्द्वपीडितहरू न्यायको पर्खाइमै छन् । धेरै सरकार बदलिए, धेरै आयोग बने, धेरै पटक पीडितहरूका उजुरी संकलन गरिए, कांग्रेस, माओवादी, एमाले, मधेशवादी दलहरू निरन्तर सत्तामा पुगिरहे तर द्वन्द्वपीडितका लागि न्याय र दोषीउपर कारबाहीको प्रक्रिया अगाडि बढ्न सकेन । न्यायको बाटो कठिन र महँगो हुन्छ भनेर द्वन्द्वपीडित र तिनका आफन्तजनलाई भुल्याउने प्रयास गर्न सकिन्छ तर न्यायका लागि १७ वर्षदेखि निरन्तर पर्खिरहेका मानिसहरूको पीडालाई उपेक्षा गर्नु भनेको शान्ति प्रक्रियाकै उपेक्षा हो । द्वन्द्वपीडितलाई न्याय नदिएसम्म शान्ति प्रक्रिया अपूर्ण रहन्छ र त्यसले द्वन्द्वको स्थायी समाधान गर्दैन । करिब डेढ दशकअघि शान्ति सम्झौतामा व्यक्त गरिएका प्रतिबद्धता पूरा गर्न सरकार र राजनीतिक दलहरूलाई केले रोकिरहेको छ ?

यसको जवाफ राजनीतिक दलहरूले नेपाली जनतालाई दिन सकिरहेका छैनन् । राजनीतिको गोलचक्करमा सबै दलले पालैपालो सरकारको नेतृत्व गरिसके तर द्वन्द्वपीडितहरूसँग गरिएका वाचाहरू जहाँको तहीँ छन् । पीडित परिवारहरूको अवस्था पनि जस्ताको तस्तै छ । सरकारी तामझामसहित विस्तृत शान्ति सम्झौताको १८ औं वार्षिकी मनाउँदा हामी सबैले घोत्लिनुपर्ने विषय हो- न्यायका लागि द्वन्द्वपीडितको कहालीलाग्दो पर्खाइ । पीडितले न्यायको पर्खाइमा बिताएका यति लामो कालखण्ड सामान्य कुरा होइन । द्वन्द्वपीडितले आफन्तजन गुमाएका छन्, बाँच्ने आधार गुमाएका छन् र आज न्यायका लागि संघर्षरत छन् ।

भनिन्छ, विधिको शासन लोकतन्त्रको मेरूदण्ड हो । विधिको शासनको पालनाबाटै लोकतन्त्रको स्थायित्व, उन्नति र विकास हुन्छ । लोकतन्त्रमा व्यक्तिको होइन, विधिको शासन स्थापित गर्ने प्रयास गरिन्छ । त्यसैले लोकतन्त्रमा विश्वास गर्ने संस्थाहरूले कानुनी शासनको उपेक्षा गर्न सक्दैनन् । आफूलाई विधिभन्दा माथि ठान्ने सोच लोकतान्त्रिक हुन सक्दैन । द्वन्द्वपीडितले गरेको विश्वास के हो भने, देशमा विधिको शासन छ र संक्रमणकालीन न्यायको परिकल्पनाले विधिको शासनमा स्थापित मूल्यमान्यता र सिद्धान्तभन्दा पर गएर न्याय निरूपण गर्दैन । त्यस्तो सोच र कार्य कुनै पनि राजनीतिक दल वा राज्यको निकायले अवलम्बन गर्नेछैन ।

केही दिनअघि नेपाल भ्रमणमा आएका संयुक्त राष्ट्रसंघका महासचिव एन्टोनियो गुटेरेसले नेपालको संसद्लाई सम्बोधन गर्दै शान्ति प्रक्रियाका बाँकी काममा सघाउन राष्ट्रसंघ तत्पर रहेको कुरा दोहोर्‍याएनन् मात्रै, राजनीतिक दलहरूलाई १७ वर्षपहिले गरेको शान्ति सम्झौताका बुँदाहरू अक्षरशः स्मरणसमेत गराए । गुटेरेसले पीडितलाई केन्द्रमा राखेर संक्रमणकालीन न्यायको विषय टुंग्याउन विशेष आग्रह गरे । दुर्भाग्यवश, हाम्रो संक्रमणकालीन न्यायको विषय द्वन्द्वपीडितकेन्द्रित हुनुको साटो राजनीतिक लेनदेन र शक्तिकेन्द्रहरूको प्रभावबाट गिजोलिन पुगेको छ । संक्रमणकालीन न्यायका आयोगहरूको गठन, निष्प्रभाविता र अन्तर्राष्ट्रिय अभ्यासविपरीत त्रुटिपूर्ण कानुन निर्माणका प्रयासहरूले यसको पुष्टि गर्छन् ।

विस्तृत शान्ति सम्झौतामा हस्ताक्षर भएदेखि हालसम्म नेपाली राजनीतिमा धेरै प्रगतिहरू पनि भएका छन् जसको प्रशंसा गर्नुपर्छ । शान्ति प्रक्रियाको सुरूआतसँगै सेना समायोजन र हतियारको व्यवस्थापनसहित संविधानसभाको निर्वाचन सम्पन्न गर्नु आफैंमा कम चुनौतीपूर्ण थिएन । दुई-दुई पटक संविधानसभाको निर्वाचन गरेर जटिल राजनीतिक संक्रमणबाट पार लगाउनु र एउटा लोकतान्त्रिक संविधान निर्माण गर्ने कार्य राजनीतिक दलहरूको अथक प्रयास र समझदारीबाटै सम्पन्न भएको हो जुन विस्तृत शान्ति सम्झौताको सफलता हो । द्वन्द्वग्रस्त अन्य देशमा शान्ति प्रक्रिया भंग भएर हिंसाको पुनरावृत्ति हुने गरेको अनुभवको परिप्रेक्ष्यमा नेपालको शान्ति प्रक्रियाको मौलिकता र राजनीतिक दलहरूले शान्ति प्रक्रियालाई लगातार ट्र्याकमा राख्न पाएको सफलताको राष्ट्रिय एवं अन्तर्राष्ट्रियस्तरमा सराहना भएको छ ।

पहिलो संविधानसभामा सबैभन्दा ठूलो दलका रूपमा निर्वाचित माओवादी पार्टीबाट देशको प्रधानमन्त्री बनेका पुष्पकमल दाहाल 'प्रचण्ड' ले संयुक्त राष्ट्रसंघको महासभामा दण्डहीनता अन्त्य गर्नेबारे गरेको प्रतिबद्धता र राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रियस्तरमा पैदा गरेको विश्वास आजसम्म कायमै छ । संयोगले उनी तेस्रो पटक प्रधानमन्त्री बनेका छन् । संक्रमणकालीन न्यायलाई अन्तर्राष्ट्रिय मान्यता र अभ्यासअनुसार निष्कर्षमा पुर्‍याएर शान्ति प्रक्रिया टुंग्याउने सम्भावना र अवसर उनलाई पुनः प्राप्त भएको छ । यसका लागि पीडितहरूको कुरा सुनेर अगाडि बढ्ने आँट गर्न सक्नुपर्छ । संक्रमणकालीन न्याय प्रक्रियाका सबै चरण र तहमा द्वन्द्वपीडितको विश्वास आर्जन गर्नु अनिवार्य हुन्छ । जबसम्म पीडितहरूलाई पूर्ण रूपमा विश्वास दिलाउन सकिँदैन, तबसम्म शान्ति प्रक्रियाको अधुरो काम टुंगिँदैन भन्ने हेक्का राख्नु जरूरी छ ।

हालै एउटा सार्वजनिक कार्यक्रममा बोल्दै प्रधानमन्त्री दाहालले 'शान्ति सम्झौता एउटा निष्ठाको दस्तावेज थियो, यसको निष्ठा र उचाइबारेमा हामीले युवा पुस्तालाई बताउँदै रूपान्तरण गर्नुपर्छ' भन्ने अभिव्यक्ति दिए । साँच्चै, नेपालको शान्ति प्रक्रिया एउटा गहन विषय हो र यसबारे नयाँ पुस्तालाई शिक्षित गर्नुपर्छ । द्वन्द्वपीडितको हकमा यो उनीहरूको आफ्नै जीवनको अनुभव हो । हिजोको सशस्त्र द्वन्द्वलाई नजिकबाट देखेका ती बालबालिका अहिले युवा भइसकेका छन् र आज पनि तिनका आँखाले आफ्ना बाबा, आमा वा आफन्त खोजिरहेका छन् । के यो खोज अनन्तकालसम्म रहन्छ वा यसको अन्त्य सम्भव छ ? सत्यतथ्य, न्याय र परिपूरणको काम किन पछाडि धकेलिँदै छ ?

न्यायका सन्दर्भमा धेरैले धेरै थरी कुरा गरे पनि समस्याको जरामा भने कोही पुग्न चाहिरहेका छैनन् । शान्ति प्रक्रियाको अधुरो काम तत्काल टुंग्याउन पाए हुन्थ्यो भन्ने सबैलाई भइरहेको छ तर त्यसका लागि चाहिने राजनीतिक इमानदारी र निष्पक्षता देखाउन राजनीतिक नेतृत्वले सकिरहेको छैन । उच्च पदस्थ कर्मचारी, विज्ञ र सल्लाहकारहरूले राजनीतिक नेतृत्वलाई बेखुसी पार्ने गरी कुरा राख्न सकेका छैनन् । प्रत्यक्ष र पारदर्शी ढंगले छलफल गर्नुभन्दा पर्दाको पछाडिबाट प्रभाव पार्ने पक्षहरूले संक्रमणकालीन न्यायलाई आफ्नो स्वार्थअनुसार टुंग्याउन खोज्नुले समस्याको समाधान हुँदैन ।

हामीले के बिर्सनु हुँदैन भने, कुनै बेला हतियार उठाएरै राज्य कब्जा गर्छौं भन्ने एक पक्ष र यिनीहरूलाई सेना-प्रहरी लगाएर निमिट्यान्न पार्नुपर्छ भन्ने अर्को पक्षले आखिर सम्झौता गरेकै हुन् । यी दुवै पक्षबीच समझदारी भएपछि देशले ऐतिहासिक परिवर्तनहरू प्राप्त गरेको छ । त्यसकारण प्रमुख राजनीतिक दलहरूले समझदारी कायम गरी सरोकारवालाहरूलाई विश्वासमा लिएर अगाडि बढ्ने हो भने संक्रमणकालीन न्यायलाई सफलतापूर्वक टुंग्याउन नसकिने भने होइन ।

शान्ति प्रक्रियाले केही गति लिँदालिँदै, २०६६ सालताका गृह मन्त्रालयले द्वन्द्वको समयमा भएका सम्पूर्ण घटनाका उजुरीहरूमाथि अनुसन्धान रोक्नका लागि ७५ वटै जिल्ला प्रहरी कार्यालय तथा जिल्ला प्रशासन कार्यालयमा गरेको पत्राचारबारे यहाँ उल्लेख गर्नु प्रासंगिक हुन्छ । गृह मन्त्रालयको त्यो निर्देशनले गर्दा लामो समयसम्म अपराधको अनुसन्धान भएन र न्याय प्राप्तिको बाटोमा अवरोध भयो । त्यसले न्यायालयको नियमित न्याय सम्पादनको काममा बाधा मात्रै पुर्‍याएन, आम नागरिकको न्याय प्राप्तिको संविधानप्रदत्त अधिकारमाथि नै प्रत्यक्ष हस्तक्षेप भयो । द्वन्द्वकालीन अपराध र घटनासम्बन्धी उजुरीहरूको सत्यतथ्य अन्वेषण र अनुसन्धान 'संक्रमणकालीन न्यायिक संयन्त्र' ले गर्नेछ' सत्यतथ्य निर्क्योल गर्ने, न्याय र परिपूरण तथा संस्थागत सुधार गर्नेलगायतका काम त्यही संयन्त्रको मूल कार्य हुनेछ भनी जानकारी दिनु त्यो पत्राचारको उद्देश्य थियो ।

अन्तर्राष्ट्रिय अनुभवले देखाउँछ, विश्वसनीय आधारबाट गरिएको संक्रमणकालीन न्यायको कामले भविष्यमा त्यस्ता घटना दोहोरिन नदिने सुनिश्चिततासमेत गर्ने गर्दछ । संक्रमणकालीन न्याय प्रभावकारी ढंगले सम्पन्न गर्न अन्तर्राष्ट्रिय समुदायको सद्भाव र सहयोग पनि थियो । त्यस बेला नेपालमा संक्रमणकालीन न्यायको विषय यसरी लम्बिन्छ भन्ने कसैले अनुमान गरेको थिएन । सशस्त्र द्वन्द्वका क्रममा भएका मानवअधिकार उल्लंघनसम्बन्धी घटनाहरू विशेष प्रकृतिका र जटिल आयामका हुने भएकाले तिनलाई सम्बोधन गर्नका लागि संक्रमणकालीन न्यायिक संयन्त्रको स्थापना गर्ने र यो संयन्त्र अन्तर्राष्ट्रिय मापदण्डअनुरूप रहनेछ भनी विस्तृत शान्ति सम्झौतामा लेखिएकै छ ।

यसबिना शान्ति सम्झौताले पूर्णता पाउनेछैन भन्ने कुरा राजनीतिक दलहरूले राम्ररी बुझेका छन् तर संक्रमणकालीन न्यायलाई सत्ता परिवर्तनको खेलका रूपमा मात्रै बुझेर दलहरूले महाभूल गर्दै छन् जुन भावी पुस्ताका लागि गतिलो सन्देश भने होइन । न्याय प्राप्तिमा अस्वाभाविक ढिलाइ हुँदा घटनाका प्रमाणहरू लोप हुने, साक्षी हराउने, पीडित थाक्ने-गल्ने र पीडकले उन्मुक्ति पाउने भएकाले न्याय सम्पादनमा झन् कठिनाइ नै उत्पन्न हुनेछ ।

द्वन्द्वपीडितको १७ वर्षको यो संघर्षप्रति कुनै पनि राजनीतिक दल न जवाफदेह देखिन्छ न त इमानदार नै । दण्डहीनताको निरन्तरतामा दलहरूबीच अनौठो सहकार्य देखिएको छ । एकातिर द्वन्द्वकालीन घटनाहरूप्रति जवाफदेही छैन, अर्कातिर अपराधमा संलग्नहरूलाई संरक्षण गर्न राजनीतिक दलहरूको समझदारी आम नागरिकको आँखाबाट पर छैन । जनता यस्ता धेरै राजनीतिक गोलमेच बैठकका साक्षी छन् । जसरी निरंकुश सामन्ती राज्यमा कानुनी शासनको अभाव थियो र भनसुनबाट राज्यका निकायहरूले काम गर्ने गर्थे, त्यसरी नै चलिरहेको छ । लोकतान्त्रिक राज्य व्यवस्थामा कानुनको शासनको अभाव हुनु हुँदैन ।

शक्ति पृथक्कीकरणको सिद्धान्तअनुसार राज्यका अंगहरूले आफ्नो मर्यादा नाघ्नु हुँदैन । हालै सार्वजनिक वृत्तमा उजागर भएका ठूला भ्रष्टाचार प्रकरणहरूमा राज्यका उच्च तहका व्यक्तिहरूको संलग्नता र आरोपितहरूलाई संरक्षण गर्ने प्रयास राष्ट्रिय लज्जाको विषय बनेको छ । भ्रष्टाचारको अनुसन्धान गर्नका लागि राजनीतिक सहमति खोज्दै लेनदेन गरी आफ्ना नजिककाहरूलाई जोगाउन शीर्ष नेताहरूको बैठक हुन थालेपछि नागरिक समाज सडकमा निस्कियो । स्वस्फूर्त रूपमा सडकमा आएका नागरिकले ठूला भ्रष्टाचारमा संलग्नलाई कुनै पनि किसिमले राजनीतिक उन्मुक्ति दिनु हुँदैन भनेर निरन्तर खबरदारी गरे । यो राज्यका निकायहरूमा परेको राजनीतिक छायाको यस्तो उदाहरण हो जसले तमाम घटनालाई लिएर जनतालाई सडकमा निस्कन बाध्य बनायो र भविष्यमा पनि बनाइरहनेछ । यो भनेको न्यायमा पीडितको पहुँचको कानुनी प्रत्याभूति नहुनु हो ।

न्याय प्राप्तिका बाटाहरू जटिल बन्दै जानु एवं दलित, सीमान्तकृत, महिला एवं पछाडि पारिएका वर्गको न्यायमा सहज पहुँच नहुनु भनेको विधिको शासन कमजोर हुनु हो । विस्तृत शान्ति सम्झौताले देशभित्रका संस्थाहरूको पुनःसंरचना गरिनुपर्छ भनेको थियो । देश संघीयतामा गएको छ तर नागरिकको न्याय प्राप्तिसँग सम्बन्धित निकायहरूको पुनःसंरचना अधुरो रहेको आभास हुन्छ । विगत दुई दशकदेखि सक्रिय रहेको राष्ट्रिय मानवअधिकार आयोगले केही समय अगाडि मानवअधिकार उल्लंघनमा संलग्नहरूको परीक्षणका लागि सार्वजनिक गरेको २० वर्षे प्रतिवेदन कार्यान्वयनमा सरकारले देखाएको रवैयाले संस्थाहरूमा र राजनीतिक छाया रहेको कुरा स्पष्ट पारिरहेको छ, जुन निराशाजनक हो ।

संविधान जारीपश्चात् दोस्रो आम निर्वाचनबाट पुनः प्रधानमन्त्रीको पद सम्हाल्न पुगेका दाहालले केही महिनायता देखाएको सक्रियताले सत्य निरूपण तथा मेलमिलाप संशोधन विधेयक पास गराउन सहमति जुट्ने संकेत देखाएको थियो । संसद्मा दर्ता भएको विधेयक छलफलका लागि संसदीय समितिमा पठाइयो । संसदीय समितिले त्यसलाई विषयगत समितिमा पठायो र त्यहाँ दफावार छलफलपश्चात् धेरै वटा विषयमा सहमति पनि जुट्यो ।

तर आममाफीको विषय र गम्भीर मानवअधिकार उल्लंघन एवं अन्तर्राष्ट्रिय मानवअधिकार कानुन र मानवीय कानुनलगायतका विषयमा सहमति जुट्न सकेन । त्यो स्वाभाविक पनि हो किनभने सम्मानित सर्वोच्च अदालतका फैसलाहरू र निर्देशनात्मक आदेशविपरीत गएर कानुन बनाउन सकिँदैन । सत्य निरूपण तथा मेलमिलाप संशोधन विधेयक फिर्ता भएर पुनः संसद्मा पुग्यो र पारित नभएरै संसद् सत्रको अन्त्य भयो जुन पीडितका लागि ठूलो निराशाको विषय भयो ।

बितेका १७ वर्षमा संक्रमणकालीन न्याय किन अड्कियो ? किन राजनीतिक दलहरूले इमानदारीका साथ शान्ति प्रक्रियाका अधुरा काम गर्न सकिरहेका छैनन् ? यसबारे बिनाछलकपट समीक्षा गर्नुपर्ने हुन्छ । द्वन्द्वपीडितले न्याय पाउने विषयलाई अनन्तकालसम्म अल्झाएर राख्न सकिँदैन भन्ने वास्तविकतालाई गम्भीरतासाथ मनन गर्नुपर्ने बेला आएको छ । *इकान्तिपुर*

Every game. Everything about the game.
सबै खेल
www.sabaikhel.com
/sabaikhel
info@sabaikhel.com
@sabaikhel
For Advertisement : sabaikhel@gmail.com

कानुनको गलत अभ्यासले उब्जाएको समस्या

यमनाथ गिरी

निर्माणाधीन आयोजना अलपत्र पर्नु र सम्पन्न आयोजना पनि गुणस्तरहीन हुनु नेपालको हकमा सामान्यजस्तै हुन थालेको छ । यस्तो हुनुमा आयोजना व्यवस्थापनको एउटा महत्वपूर्ण पक्ष अनुगमन प्रणाली प्रभावकारी नहुनुलाई जिम्मेवार मानिन्छ । तीनै तहका सरकारले आयोजना तथा कार्यक्रमको अनुगमनलाई प्रभावकारी बनाउने कुरा बर्सेनि नीति तथा कार्यक्रममार्फत प्रस्तुत गरिरहेकै हुन्छन् ।

राष्ट्रिय योजना आयोगले अनुगमन तथा मूल्यांकनसम्बन्धी कार्यमा रहेका अस्पष्टता हटाउन तथा त्यसलाई व्यवस्थित बनाउन अनुगमन तथा मूल्यांकन दिग्दर्शन, २०७५ जारी गरेको छ भने भर्खर मात्र राष्ट्रिय सभाले अनुगमन तथा मूल्यांकन विधयेक पारित गरी प्रतिनिधिसभामा पठाएको छ । त्यसो त स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ को दफा (१६) ले उपप्रमुख/उपाध्यक्षलाई स्थानीय तहबाट सञ्चालित आयोजना वा कार्यक्रमको अनुगमन र सुपरीवेक्षण गरी कार्यपालिकामा प्रतिवेदन पेस गर्ने जिम्मेवारी सुम्पेको छ । तर, जिम्मेवारी कार्यान्वयका विधि र प्रक्रियाबारे रहेको अस्पष्टता र गलत प्रयोगका कारण समस्या सिर्जना हुनुका साथै अधिकार प्रयोगमा नीति निर्माण गर्ने र कार्यान्वयन गर्ने निकायबीच द्वन्द्व सिर्जना हुन थालेको छ ।

यसअघि कर्मचारीमा मात्र सीमित रहेको अनुगमनमा जनप्रतिनिधिलाई समेत जिम्मेवार बनाइएको छ । तर, यही कानुनी प्रावधानलाई टेकेर स्थानीय तहका उपाध्यक्ष/उपप्रमुखले आयोजना तथा कार्यक्रमको भुक्तानी प्रक्रिया पनि आफ्नो नियन्त्रणमा हुनुपर्छ भन्ने अभिव्यक्ति दिन थालेका छन् । उनीहरूका अनुसार स्थानीय तहमा कार्यरत कर्मचारीलाई जनप्रतिनिधिले नियन्त्रण र निगरानीमा राख्नुपर्छ । उपाध्यक्ष/उपप्रमुखको प्रतिवेदन र सिफारिसविना भुक्तानी गर्न नहुने उनीहरूको तर्क छ । यही आधारमा कतिपय स्थानीय तहमा अन्तिम भुक्तानीका लागि उपाध्यक्ष/उपप्रमुखको सिफारिसलाई अनिवार्य बनाइएको पनि छ । परिणामतः स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐनमा भएको व्यवस्थाको गलत प्रयोगले जनप्रतिनिधि र कर्मचारीको क्षेत्राधिकारमा द्वन्द्व उत्पन्न हुन थालेको छ । साथै, उपाध्यक्ष/उपप्रमुख पनि त्यही कारण अख्तियारको फन्दामा पर्न थालेका छन् ।

यसरी हेर्दा आर्थिक कारोबार गर्ने कुनै अख्तियारी वा अधिकार नै नभएका स्थानीय तहका उपाध्यक्ष/उपप्रमुख सोही कारण अख्तियारको फन्दामा पर्नु आश्चर्यको विषय हो । स्थानीय तहका उपप्रमुख/उपाध्यक्षले आफ्नो काम, कर्तव्य र अधिकार क्षेत्रभित्रका विषय एवं उल्लिखित शब्दको अर्थ र परिभाषाबारे जानकार हुन आवश्यक छ ।

राष्ट्रिय सभाबाट पारित अनुगमन तथा मूल्यांकन विधेयक र राष्ट्रिय योजना आयोगले प्रकाशित गरेको अनुगमन तथा मूल्यांकन दिग्दर्शन, २०७५ ले अनुगमन र मूल्यांकनलाई फरक-फरक विषयका रूपमा परिभाषा गरेको छ । जसअनुसार योजना कार्यान्वयनमा स्रोत तथा साधनको प्रवाह उचित ढंगले भए/नभएको तथा अपेक्षित नतिजा हासिल भए/नभएको सम्बन्धमा निगरानी, निरीक्षण, अवलोकन, सूचना संकलन, विश्लेषण तथा सुधार कार्यलाई अनुगमन भनी परिभाषित गरेको छ । त्यसैगरी, मूल्यांकन भन्नाले योजना सुरू गर्नुअघि, बीच र अन्त्यमा उद्देश्यपूर्ण र व्यवस्थित तरिकाले गरिएको अध्ययन भनी परिभाषित गरेको छ । मूल्यांकनले कार्यक्रम वा आयोजनाको सान्दर्भिकता, प्रभावकारिता, कार्यदक्षता, दिगोपना र प्रभावलगायत विषयको अध्ययन गर्छ । जहाँ अनुगमनले कार्यान्वयनको चरणमा भएका प्रगति, गुणस्तर, समस्या तथा चुनौतीबारे अध्ययन गर्छ ।

अनुगमन आयोजना वा कार्यक्रम कार्यान्वयनको अवधिभर गरिने योजनाको एक प्रक्रिया हो । अनुगमनले आयोजना कार्यान्वयनको चरणमा लक्ष्यअनुसार काम भए/नभएको, गुणस्तर रहे/नरहेको तथा कार्यान्वयनको चरणमा आइपरेका समस्या तथा चुनौती के-के छन् भन्नेबारे जानकारी दिन्छ । आयोजना वा कार्यक्रम नीति नियमअनुसार सञ्चालन भइरहेका छन् वा छैनन् ? गुणस्तर कायम गरिएको छ वा छैन ? आयोजना वा कार्यक्रम कार्यान्वयनको अवस्था के छ ?

कार्यान्वयनको चरणमा कुनै समस्या तथा चुनौती आइपरेका छन् वा छैनन् ? भन्नेबारे निर्णयकर्ता वा व्यवस्थापनलाई सही सूचना वा जानकारी दिनु हो । साथै, आयोजना वा कार्यक्रम कार्यान्वयनका क्रममा देखा परेका जोखिम कम गर्न, स्रोतको सही व्यवस्थापन गर्न, पारदर्शिता र जवाफदेहिता कायम गर्न, समस्या तथा चुनौती पहिचान गरी निराकरण गर्न, योजना कार्यान्वयनलाई निरन्तर सुधार गर्न र तथ्यांक वा प्रमाणका आधारमा योजना वा कार्यक्रमबारे आवश्यक निर्णय लिने कार्यमा अनुगमनले सहयोग गर्ने हो । अनुगमन गर्नु भनेको मूल्यांकन गर्नु वा भुक्तानीका लागि निरीक्षण गर्नु होइन ।

उपप्रमुख वा उपाध्यक्षको अनुगमन प्रतिवेदनविना भुक्तानी गर्नै मिल्दैन भन्नु गलत अवधारणा र गलत अभ्यास मात्र होइन, कानुनको गलत व्याख्या र गलत प्रयोगसमेत हो । त्यसैले स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को दफा १६(ख) ५ अनुसार 'योजना तथा कार्यक्रमको अनुगमन तथा सुपरीवेक्षण गरी सोको प्रतिवेदन बैठकमा पेस गर्ने' भन्नुको अर्थ उपाध्यक्ष वा उपप्रमुखले विभिन्न विधि प्रयोग गरी अनुगमन तथा सुपरीवेक्षण गर्ने र सोको प्रतिवेदन कार्यपालिका बैठकमा पेस गर्ने भन्ने हो । यसरी पेस भएको प्रतिवेदनउपर कार्यपालिकामा छलफल हुन्छ ।

कार्यपालिकाले अनुगमन गरिएको कार्यक्रम वा आयोजनाको प्रगति अवस्था, समस्या, चुनौती तथा सिफारिसबारे जानकारी लिन्छ । त्यसको अध्ययन गरेर कसैलाई सचेत गराउनुपर्ने भएमा सचेत गराउँछ । काम रोक्नैपर्ने अवस्था भएमा रोक्न आदेश दिन्छ । कामको गति बढाउनुपर्ने भएमा बढाउन आदेश दिन्छ । अनुगमन प्रतिवेदनमा प्रस्तुत सुझावबारे थप अध्ययन गर्न आवश्यक भएमा सो सम्बन्धमा थप निर्णय गर्ने र समस्या तथा चुनौती निराकरणका लागि आवश्यक निर्णय गर्छ ।

उपाध्यक्ष तथा उपप्रमुखले अनुगमनका क्रममा जे देखिन्छ, सरोकारवालासँगको छलफलबाट जे जानकारीमा आउँछ, त्यही उल्लेख गरी सुझावसहित कार्यपालिकामा पेस गर्ने हो, न कि भुक्तानीका लागि सिफारिस गर्ने । त्यसैले उपाध्यक्ष वा उपप्रमुखले हामीले हस्ताक्षर नगरेसम्म कुनै पनि योजना वा आयोजनाको भुक्तानी हुँदैन भन्ने भ्रम पाल्नु अज्ञानता हो । किनकि, कानुनतः भुक्तानीका लागि सिफारिस गर्ने अधिकार सम्बन्धित प्राविधिक कर्मचारीको हो । निर्माण व्यवसायी, परामर्शदाता तथा उपभोक्ता समितिमार्फत भएका काम लागत अनुमानअनुसार नभएमा, तोकिएअनुसार कामको गुणस्तर नभएमा, फर्जी बिल भरपाई पेस गरेमा, कानुनतः भुक्तानी रोक्ने अधिकार सम्बन्धित कर्मचारी, लेखाउत्तरदायी कर्मचारी र प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतमा मात्र हुन्छ । किनभने, खर्च गर्ने, लेखा राख्ने, प्राविधिक मूल्यांकन गर्ने, भुक्तानी दिने र फरफारक गर्ने पनि कर्मचारीले नै हो ।

दफा १६ मा अनुगमन र सुपरीवेक्षण उल्लेख भएकै भरमा जनप्रतिनिधिले अन्तिम भुक्तानीमा आफ्नो भूमिका खोज्नु अनुगमन र मूल्यांकनसम्बन्धी ज्ञानको अभावले पनि हुन सक्छ । तर, कर्मचारीले पनि कानुनी व्यवस्थाबारे सचेत गराउन छाडेर अन्तिम भुक्तानीका लागि तयार गरिने कागजातमा उपाध्यक्ष वा उपप्रमुखको हस्ताक्षर गराउनु कानुनको गलत व्याख्या र प्रयोगलाई बढावा दिनु हो । यदि यो प्रक्रिया समयमै रोक्न सकिएन भने प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, लेखा कर्मचारी र सम्बन्धित कर्मचारीसँगै जनप्रतिनिधिलाई पनि अख्तियारले तानिरहने देखिन्छ र भविष्यमा यो दर अझै बढ्ने निश्चित छ । तसर्थ, कानुनअनुसार आफ्नो काम, कर्तव्य र अधिकारलाई राम्रोसँग बुझेर काम गर्दा मात्र पनि जनप्रतिनिधि अहिले आइपरेका र भविष्यमा आइपर्न सक्ने समस्याबाट मुक्त हुन सक्ने देखिन्छ ।

जनप्रतिनिधिबाट निरन्तर उठ्दै गरेको एउटा प्रश्न के हो भने के आफ्नो पालिकाभित्र भएका योजना वा कार्यक्रमको गुणस्तर कार्यान्वयन भएन भने त्यसलाई रोक्ने अधिकार जनप्रतिनिधिलाई छैन र ? अवश्य छ । अहिलेको अनुगमनसम्बन्धी कानुनी व्यवस्थाअनुसार पनि काम गुणस्तरीय भइरहेको छैन भने अनुगमन प्रतिवेदनमा काम रोक्ने सुझाव दिन सकिन्छ र कार्यापालिकामार्फत सोसम्बन्धी निर्णय गर्न सकिन्छ । तर, विद्यमान कानुनले भुक्तानीका लागि निर्णय गर्ने वा सिफारिस गर्ने अधिकार भने नदिएको स्पष्ट छ ।

उपाध्यक्ष वा उपप्रमुखको कार्यजिम्मेवारी पर्याप्त भएन भन्ने सुनिन्छ । तर काम, कार्यबोझ कम भयो भन्दैमा कानुनी व्यवस्थाबाहिर गएर काम गर्ने अधिकार कसैलाई पनि हुँदैन । त्यसैले उनीहरूको तर्क स्विकार्न सकिँदैन । उनीहरूको कार्यबोझ कम भयो भन्नुमा कानुनमा भएका व्यवस्थाबारे पूर्ण जानकारी नहुनु पनि हुन सक्छ । स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐनको दफा १६ ले उपाध्यक्ष वा उपप्रमुखका लागि आठवटा काम, कर्तव्य र अधिकार तोकेको छ ।

जसअनुसार न्यायिक समितिको संयोजकका रूपमा काम गर्ने, गैरसरकारी संस्थाका कार्यको समन्वय गर्ने, उपभोक्ताहित संरक्षणसम्बन्धी कार्यको समन्वय गर्ने र योजना तथा कार्यक्रमको अनुगमन तथा सुपरिवेक्षण गरी सोको प्रतिवेदन बैठकमा पेस गर्नेलगायत रहेका छन् ।साथै, कार्यपालिका सदस्य र गाउँ तथा नगरसभा सदस्यका रूपमा गर्नुपर्ने कार्य त नियमित रूपमा रहेकै हुन्छन् ।सोही ऐनको दफा ४७ को उपदफा १ र २ मा गरी २४ वटा क्षेत्रमा विवाद निरूपण गर्ने न्यायिक अधिकार दिएको देखिन्छ । त्यसैगरी, दफा ६५ मा स्थानीय राजस्व परामर्श समितिको संयोजक भई काम गर्ने जिम्मेवारी प्रदान गरेको देखिन्छ । सो समितिलाई विभिन्न ६ वटा काम, कर्तव्य र अधिकार प्रत्यायोजित गरेको पाइन्छ ।

अहिलेको अवस्थामा स्थानीय सरकारको आन्तरिक आयलाई लिएर संघीयताकै स्थायित्वमा प्रश्न उठ्न थालिसकेको अवस्थामा स्थानीय सरकारको आन्तरिक आय वृद्धि गर्ने प्रमुख स्रोत राजस्वको प्रभावकारी परिचालनको जिम्मेवारी पाउनु आफैँमा न्यायिक निरूपण र अनुगमनभन्दा कम महत्वपूर्ण होइन । त्यसैगरी, बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा गर्ने, स्रोत अनुमान तथा बजेट निर्धारण गर्ने र बजेट प्रस्तुत गर्नेलगायत कानुनले तोकेका काम गर्दा नै स्थानीय सरकारका उपप्रमुख र उपाध्यक्षलाई पर्याप्त कार्यबोझ देखिन्छ ।

कार्यबोझका कारण मूल्यांकनसम्बन्धी कार्य गरेको भन्ने तर्क कुनै पनि हिसाबले पुष्टि नहुने मात्र होइन, अनुगमन र मूल्यांकनसम्बन्धी ज्ञानको कमीसमेत भएको ठहरिन्छ । उपाध्यक्ष वा उपप्रमुखहरूको अनुगमन र मूल्यांकनसम्बन्धी क्षमता अभिवृद्धि गर्न आवश्यक देखिन्छ । यदि अहिलेको अवस्थालाई नै निरन्तरता दिने हो भने अनुगमनका लागि पाएको जिम्मेवारी जानेर वा नजानेर मूल्यांकनको काममा प्रयोग हुन जान्छ ।जुन कानुनको गलत प्रयोग मात्र होइन, गलत व्याख्यासमेत हुन जान्छ । कानुनको गलत प्रयोग गरी अधिकारको दुरूपयोगले स्थानीय सरकारका जनप्रतिनिधि र कर्मचारीबीच कार्यक्षेत्रको विवाद उत्पन्न हुने तथा उपाध्यक्ष र उपप्रमुखलाई तोकिएका अन्य काम, कर्तव्य पूरा नहुने हुँदा स्थानीय सरकारको कार्यदक्षता र कार्यक्षमतामा समेत प्रश्न उठ्न सक्छ । त्यसैले अनुगमन तथा मूल्यांकनसम्बन्धी व्यवस्थाको बुझाइमा एकरूपता ल्याउन कर्मचारी र जनप्रतिनिधिको सोसम्बन्धी क्षमता विकासमा तीनै तहका सरकार लाग्नुपर्ने देखिन्छ ।

नयाँ पत्रिका

खेलकुद

विश्वकप छनोटमा **नेपालको लगातार दोस्रो** हार

फिफा विश्वकप-२०२६ अन्तर्गत एसियन छनोट नेपाल मंगलबार यमनसँग २-० ले पराजित भएको छ । घरेलु मैदान दशरथ रंगशालामा नेपालले प्राप्त अवसर सदुपयोग गर्न नसक्दा यमनलाई नतिजा सुम्पिएको हो । पहिलो हाफमा दुवै टोलीबीच गोलरहित बराबरी भएको थियो । यमनले ७२औँ र ९०औँ मिनेटमा गोल गर्दै विश्वकप छनोटमा महत्वपूर्ण दुई अंक बटुल्न सफल भयो । यमनलाई जित दिलाउने क्रममा ओमर अब्दुल्लाह अल दाही र मोहम्मद अल्दुल्लाह अलले एक-एक गोल गरेका थिए । समूह 'एच'मा रहेको नेपालले आफ्नो दुवै खेल गुमाएको छ । नेपाल अंकविहीन छ । यमनले दुई खेलबाट दुई अंक जोडेको छ ।

यसअघि नेपाल पहिलो खेलमा युनाइटेड अरब इमिरेट्स (युएई)सँग ४-० ले पराजित भएको थियो । पहिलो जित निकालेको यमन तेस्रो स्थानमा छ । यस समूहमा नेपालसँगै युएई, यमन र बहराइन छन् । त्यसअघि छनोटको पहिलो चरणमा नेपालले लाओसलाई समग्रमा २-१ ले पराजित गरेको थियो । खेलको ७३औँ मिनेटमा ओमर अब्दुल्लाह अलदाहीले डिबक्सनजिकै पहिलो बारमा उत्कृष्ट गोल गर्दै दशरथ रंगशालामा उपस्थित १३ हजार सात सय ३५ जना दर्शकलाई स्तब्ध बनाएका थिए । उनले पेनाल्टी बक्सको बाहिर दायाँ साइडमा नेपालका तीन डिफेन्डरलाई बिट गर्दै टप कर्नर उत्कृष्ट गोल गरेका थिए ।

उनको प्रहार छेक्न नेपालका गोलरक्षक तथा कप्तान किरण लिम्बूले मौका नै पाएनन् । खेलको ९०औँ मिनेटमा यमनले २-० को अग्रता लिँदै जित सुनिश्चित गऱ्यो । यसपटक मोहम्मद अब्दुल्लाह अलले गोलरक्षक लिम्बूमाथि चिप गर्दै जित सुनिश्चित गरेका हुन्।

दशरथ रंगशालामा पहिलो मिनेटदेखि यमन आक्रमण देखियो । यमनले नेपालका डिफेन्डरलाई डिफेन्स लाइनमा व्यस्त बनाउने योजना बुनेका थिए । यद्यपि, नेपालले काउन्टर एट्याक्टमा यमनमाथि दबाब बनाउने कोसिस गरेको थियो । खेलको चौथो मिनेटमा दायाँ साइडबाट दुई डिफेन्डरलाई काट्दै दिनेशले निकालेको क्रसमा आशिषको हेडिङ यमनका गोलरक्षक अब्दुल्लाह अललवे नियन्त्रणमा लिन सकेनन् । रिबाउन्डमा जिलेस्पीले हेडिङ गोल गरे पनि रेफ्रीले अफसाइडको इसारा गरेका थिए । खेलको १५औँ मिनेटसम्म नेपाल र यमनले राम्रो फिनिसिङ गर्न सकेका थिएनन् । खेलको १६औँ मिनेटमा यमनका अहमेद महेरले मैदानको मध्य भागबाट एक्लै अगाडि बढाएको बललाई नेपालका गोलरक्षक लिम्बूले नियन्त्रणमा लिए ।

खेलको २६औँ मिनेटमा हम्जाह हनासले पेनाल्टी बक्सबाट गरेको प्रहार नेपाली गोलरक्षक लिम्बूले सहजै बचाएका थिए । खेलको ३३औँ मिनेटमा बायाँ साइडबाट अहमद माहेरले दुई नेपाली रक्षकलाई बिट गर्दै गरेको प्रहार गरेको बल आकासिएको थियो ।

पहिलो हाफको तुलनामा दोस्रो हाफमा नेपालको प्रदर्शनमा सुधार देखियो । मध्यान्तरमा नेपालले एउटा निकै राम्रो गोल अवसर प्राप्त गरेको थियो । तर, फिनिसिङ गर्ने खेलाडीले गतिलो प्रहार गर्न नसक्दा नेपालले खेलमै पहिलोपटक अग्रता लिने अवसर गुमायो । खेलको ६१औँ मिनेटमा हिसुब थपलियाले सुन्दर मौका खेर फाले ।

यमनका गोलरक्षम अब्दुल्लाहविरूद्ध वान अन वान मौका उनले खेर फालेका हुन् । उनको प्रहार सीधै गोलरक्षकको काँधमा लागेको थियो । त्यसलगत्तै पेनाल्टी बक्सबाहिरबाट पाएको फ्रिकिकमा पुनः नेपालले अग्रताको अवसर गुमायो । जिलेस्पीलाई बक्सबाहिर लडाएपछि प्राप्त फलमा नेपालका एरिक विष्टको प्रहारले पोस्टको दिशा लिन सकेन।

भारतलाई हराउँदै अस्ट्रेलिया बन्यो विश्व च्याम्पियन

ओपनर ट्रेभिस हेडले १ सय ३७ रनको उत्कृष्ट इनिङ्स खेलेपछि त्यसमै टिकेर अस्ट्रेलियाले आइतबार कीर्तिमानी छैटौंपल्ट विश्वकप क्रिकेट ट्रफी जितेको छ । अस्ट्रेलिया नरेन्द्र मोदी स्टेडियममा भएको फाइनलमा भारतमाथि ६ विकेटको प्रभावशाली जित निकाल्न सफल रह्यो । जितका लागि २ सय ४१ रनको लक्ष्य पछ्याएको अस्ट्रेलिया एक समय तीन विकेट गुमाएर ४७ रनको स्थितिमा थियो । त्यही स्थितिमा बायाँहाते ब्याटर हेडले प्रतियोगितामा आफ्नो दोस्रो शतक पूरा गरेका थिए ।

अस्ट्रेलिया जितसम्म पुग्दा ७ ओभरको खेल बाँकी थियो । अस्ट्रेलिया एकदिवसीय क्रिकेटको विश्व च्याम्पियन भएको छैटौंपल्ट हो । यो कीर्तिमान पनि हो । भारतको यस विश्वकपमा पहिलो हार हो भने अस्ट्रेलिया पछिल्ला ९ खेलमा लगातार विजयी रहेको छ । हेडले १ सय २० बलको सामना गरे । उनको ब्याटबाट १५ चौका र ४ छक्का निस्केको थियो । कमजोर सुरूआत गरेको अस्ट्रेलियाका लागि हेडले मार्नस लाबुस्यानसँग चौथो विकेटका लागि निर्णायक १ सय ९२ रनको साझेदारी गरेका थिए ।

हेड र लाबुस्यानले जिम्मेवारीले भरिएको इनिङ्स खेलेका थिए । लाबुस्यान १ सय १० बलमा ५८ रन बनाएर नटआउट रहे । त्यसमा ४ चौका सामेल थियो । खेलको अन्त्यतिर हेड आउट भएपछि ग्लेन म्याक्सवेल क्रिजमा आए र उनले विजयी रन बटुले । भारतीय बलरमध्ये जसप्रित बुमराहले २ विकेट लिए । त्यसअघि टस हारेर पहिले ब्याटिङ गरेको भारतले ५० ओभरमा सबै विकेट गुमाई २ सय ४० रन बनाएको थियो ।

केएल राहुल र विराट कोहलीले आ-आफ्नो अर्धशतक पूरा गरे पनि त्यो ठूलो स्कोर खडा गर्न पर्याप्त रहेन । राहुलले १ सय ७ बल उपयोग गर्दै ६६ रन बनाए । उनले यस क्रममा एकै चौकामात्र प्रहार गरे । कोहलीले भने ६३ बल सामना गर्दै ४ चौका प्रहार गरेर ५४ रन बनाए । ओपनर तथा कप्तान रोहित शर्माले ३१ बलमा ४७ रन बनाएका थिए । सुरूदेखि आक्रामक देखिएको उनले ४ चौका र ३ छक्का प्रहार गरे ।

अस्ट्रेलियाली बलरमध्ये मिचेल मार्सले ५५ रनमा ३ विकेट लिए । जोस हेजलउड र कप्तान प्याट कमिन्सले समान दुई विकेट लिए । घरेलु भूमिमा हारसँगै भारतको सन् २०१३ यता पहिलो ठूलो उपाधि जित्ने सपना अधुरो नै रह्यो । त्यो वर्ष भारतले च्याम्पियन्स ट्रफी जितेको थियो । हेडको शतक विश्वकपको फाइनलमा सातौं रह्यो । फाइनलमा अस्ट्रेलियाली ब्याटरले बनाएको यो तेस्रो शतकमात्र हो । यसअघि रिकी पोन्टिङले सन् २००३ र एडम गिलक्रिस्टले सन् २००७ को फाइनलमा शतक बनाएका थिए ।

कर्पोरेट

● जुम्लामा कुमारी बैंकको ३० ९औँ शाखा विस्तार

कुमारी बैंक लिमिटेडको ३०९औँ शाखा जुम्लामा स्थापना भएको छ । दुर्गमका नागरिकलाई बैंकिङ सेवाको पहुँचमा पुऱ्याउन कुमारी बैंकले जुम्लामा शाखा विस्तार गरेको हो । जुम्ला शाखाको सोमबार औपचारिक कार्यक्रमबीच शाखा विस्तार गरिएको छ ।

संविधान सभा सदस्य तथा बैंकका पूर्वसञ्चालक सदस्य ललितजंग शाहीले शाखाको औपचारिक उद्घाटन गरेका हुन् । उद्घाटनलगत्तैदेखि बैंकले सेवा सुरु गरेको छ ।

● नेपालको पहिलो बैंक ८७औँ वर्षमा प्रवेश

नेपालको पहिलो बैंक नेपाल बैंक लिमिटेडले ८७औँ वर्षमा प्रवेश गरेको छ । नेपालमा बैंकिक प्रणालीको सुरुवात र विकासको हिसाबले यो बैंक आजको बैंकिक क्षेत्रमा आएको क्रान्तिको जग हो ।

भारतीय रुपैयाँको दबदबा रहेको समयमा आफ्नै देशको मुद्रा प्रचलनमा ल्याउन नेपाल बैंकले खेलेको भूमिका स्मरणीय छ । नेपाल बैंक ३० कात्तिक १९९४ मा सार्वजनिक निजी साझेदारी मोडलमा १० जना लगानीकर्ताबाट सुरु भएको थियो ।

नेपाल बैंकले आफ्नो स्थापनाकालदेखि राष्ट्र बैंक स्थापना हुनुपूर्व २०१२ सम्म देशको केन्द्रीय बैंकको रूपमा समेत कार्य गरी नेपालको बैंकिक क्षेत्रको अभिभावकीय भूमिकासमेत निर्वाह गरिसकेको छ । साथै वर्तमान समयमा प्रविधिमैत्री बैंकिकलाई आत्मसात् गरी जनतालाई सरल तथा सहज वित्तीय सेवा प्रदान गर्दै व्यापार, उद्योग व्यवसायको प्रवर्द्धनमार्फत समग्र आर्थिक विकास तथा रोजगारी सिर्जनामा अझ सशक्त भूमिका खेलेको छ ।

यो बैंकले हाल ७१ जिल्लामा गरी दुई सय २८ शाखामार्फत कारोबार, दुई सय चारवटा एटिएम तथा ५८ वटा एक्स्टेन्सन काउन्टरमार्फत बैंकिङ सेवा उपलब्ध गराउँदै आएको छ । बैंकले आफ्ना लगानीकर्तालाई आकर्षक प्रतिफल दिन पनि सफल भएको छ ।

● सिद्धार्थ बैंकको ४.२१ प्रतिशत लाभांश

सिद्धार्थ बैंक लिमिटेडले सेयरधनीलाई वितरण गर्न प्रस्ताव गरेको लाभांश पारित भएको छ । बैंकको २२औँ वार्षिक साधारणसभाले चार दशमलव २१ प्रतिशत नगद लाभांश वितरण प्रस्ताव पारित गरेको हो । बैंक सञ्चालक समितिका अध्यक्ष मनोजकुमार केडियाको अध्यक्षतामा सम्पन्न भएको साधारणसभाले कर प्रयोजनसमेतका लागि चुक्ता पुँजी १४ अर्ब नौ करोड रुपैयाँको चार दशमलव २१ प्रतिशतले हुन आउने ५९ करोड ३१ लाख ८८ हजार रुपैयाँ लाभांश बाँड्ने भएको हो ।

● भूकम्पपीडितका लागि नेपाल एसबिआईले दियो २० लाख

नेपाल एसबिआई बैंकले विनाशकारी भूकम्प प्रभावितलाई राहत वितरण गर्ने उद्देश्यले २० लाख रुपैयाँ सहयोग गरेको छ । सहयोग रकमको चेक बैंकका प्रबन्ध निर्देशक तथा प्रमुख कार्यकारी अधिकृत दीपककुमार देले प्रधानमन्त्रीका प्रेस सल्लाहकार गोविन्द आचार्यलाई हस्तान्तरण गरेका हुन् ।

सहयोग हस्तान्तरण बैंकका नायब प्रमुख कार्यकारी अधिकृत तथा प्रमुख वित्तीय अधिकृत राजेशकुमार पन्डा, प्रमुख सञ्चालन अधिकृत यादवेन्द्र कान्त, मुख्य व्यापार प्रवर्द्धन अधिकृत, रितेश अर्याल तथा नेपाल सरकारको उच्च तहका कर्मचारीको उपस्थितिमा गरिएको बैंकले जनाएको छ ।

यसअघि बैंकले जाजरकोट र रूकुममा भूकम्पपीडितका लागि आवश्यक खाद्य वस्तुहरू खरिद गरी सहयोग प्रदान गरिसकेको जनाएको छ ।

● सिद्धार्थ बैंकद्वारा भूकम्प प्रभावितलाई खाद्यान्न सहयोग

सिद्धार्थ बैंकले जाजरकोट र रूकुममा भूकम्प प्रभावितका लागि राहतस्वरूप खाद्यान्न सहयोग गरेको छ । बैंकले जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति रूकुमद्वारा सञ्चालित एकद्वार राहत संकलन र वितरण केन्द्रलाई चार सय ५० भन्दा बढी परिवारलाई लक्षित गरी चामल, दाल, नुन, तेल र मसलाजस्ता खाद्यान्न सामग्रीको राहत प्याकेज बनाई हस्तान्तरण गरेको हो ।

● ग्रिन डेभलपमेन्ट बैंकको सिइओमा गुरुङ

गण्डकी प्रदेशको पोखरामा केन्द्रीय कार्यालय रहेको ग्रिन डेभलपमेन्ट बैंक लिमिटेडका नायब प्रमुख कार्यकारी अधिकृतमा प्रकाश गुरुङ नियुक्त भएका छन् । दुई दशकभन्दा लामो बैंक तथा वित्तीय क्षेत्रमा कार्य-अनुभव रहेका गुरुङलाई सञ्चालक समितिले नायब प्रमुख कार्यकारी अधिकृतमा नियुक्त गरेको हो ।

नवनियुक्त गुरुङ वित्तीय संस्थाहरूको दीर्घकालीन व्यावसायिक योजना, रणनीति तर्जुमा तथा कार्यान्वयनमा कुशल तथा नेतृत्वदायी भूमिका निर्वाह गरी कुशल व्यवस्थापकका रूपमा स्थापित भएको बैंकको भनाइ छ । उनी यसअघि साइन रेसुंगा डेभलपमेन्ट बैंकको नायब प्रमुख कार्यकारी अधिकृत तथा पोखरा फाइनान्सको सञ्चालकको भूमिकामा रही कार्यसम्पादन गरिसकेको उल्लेख छ ।

नवनियुक्त नायब प्रमुख कार्यकारी अधिकृत गुरुङले बैंकको उच्च व्यवस्थापनमा आबद्ध भई बैंकलाई थप सबल र सुदृढ बनाउन आफ्नो अहं भूमिका रहने बताए ।

● निटको टायल्सको प्रयोगात्मक केन्द्र काठमाडौंमा सञ्चालन

निटको टायल्स कम्पनीले नेपालमा हालसम्मकै ठूलो प्रयोगात्मक केन्द्र सञ्चालनमा ल्याएको छ । आइतबार निटको टायल्स मार्बलले काठमाडौंको बत्तीसपुतलीमा आफ्नो सबैभन्दा ठूलो प्रयोगात्मक केन्द्रको उद्घाटन गरेको हो ।नयाँ केन्द्रले टायल्स क्षेत्रको प्रयोगात्मक मञ्च प्रदान गर्ने कम्पनीको दाबी छ ।

काठमाडौंमा केन्द्रले ग्राहकको प्रिमियम टायल, मार्बल र मोज्याक टायलसम्बन्धी ग्राहकलाई प्रयोगात्मक अनुभव प्रदान गर्ने मार्केटिङ उपाध्यक्ष सुव्रत वासुले बताए । निटको टायल्स तथा मार्बलको नयाँ प्रयोगात्मक केन्द्रमा ग्राहकले डिजाइन र नवीनताको संसारमा रहेको अद्भुत अनुभव गर्न सक्ने उनको भनाइ छ ।

प्रयोगात्मक केन्द्रको स्थापना सबै प्रकारका घर तथा व्यावसायिक स्थानका लागि डिजाइन, विचार तथा अन्य सामानको उच्चस्तरीय इन्टेरियर डिजाइनका साथ अत्याधुनिक प्रविधिको प्रयोगमा सतही समस्या समाधान र अन्तर्क्रिया गर्न उद्देश्यले गरिएको कम्पनीको दाबी छ । उच्चस्तरीय इन्टेरियर डिजाइनका साथ अत्याधुनिक प्रविधिको प्रयोग गरेर ग्राहकको सतही समस्या समाधान र अन्तर्क्रियाका लागि यस प्रयोगात्मक केन्द्रको स्थापना गरिएको कम्पनीले जनाएको छ ।

उत्पादन प्रदर्शनका लागी स्थापित केन्द्रमा निटको टायल्सले सुरुचिपूर्ण भुइँ तथा भित्ता टायल, मार्बल र मोज्याकका आधुनिक तवरका डिस्प्लेहरू रहेका छन् । जहाँ ग्राहकलाई छुने र कसरी निटकोका उत्पादनले आफ्नो ठाउँमा रूपान्तरण गर्न सक्छन् भनेर कल्पना गर्न मद्दत गर्ने नेपालका वरिष्ठ क्षेत्रीय हेड उत्तम रिमालले बताए ।

● भूकम्पपीडितलाई युनिलिभर नेपालको सहयोग

युनिलिभर नेपाल लिमिटेडले जाजरकोट र रुकुम-पश्चिमका भूकम्पपीडितका लागि नगद तथा राहत सामग्री सहयोग गरेको छ । कम्पनीले भूकम्पमा परी ज्यान गुमाएकाप्रति श्रद्धाञ्जली अर्पण गर्दै घाइते तथा घरविहीनको सहयोगार्थ सहयोग गरेको हो ।

भूकम्पको भोलिपल्टै प्रभावित जिल्लामा पाल, कम्बल, औषधि, ड्राइफुड, हर्लिक्स, सुपलगायतका तत्काल राहत सामग्री पुऱ्याएको कम्पनीले जनाएको छ । सहयोग प्रदान गर्दा मानवीय तथा भौतिक क्षतिले हुने पीडा आफैँले महसुस गरेको कम्पनीले उल्लेख गरेको छ । यसका साथै नेपाल सरकारको भूकम्प प्रभावित क्षेत्रमा पुनर्निर्माण र पुनर्स्थापना कार्यलाई साथ दिनका लागि प्रधानमन्त्री दैवीप्रकोप उद्धार कोषमा एक करोड रुपैयाँ प्रदान गरेको कम्पनीले उल्लेख गरेको छ । विगतका अन्य प्राकृतिक प्रकोपमा जस्तै गरी लचिलो भावनाका साथ युनिलिभर नेपाल लिमिटेडले पीडित परिवार र राष्ट्रसँग ऐक्यबद्धता प्रकट गर्दै सहयोग रकमको चेक कम्पनीका सञ्चालक तथा वरिष्ठ अधिकारीहरूको प्रतिनिधिमण्डलले प्रधानमन्त्रीलाई हस्तान्तरण गरेको जनाएको छ ।

● नेपाल लाइफको नाफा पहिलो त्रैमासमा १५.७९ करोड

नेपाल लाइफ इन्स्योरेन्सले चालू आवको पहिलो त्रैमासमा उल्लेखनीय प्रगति गरेको छ । कम्पनीको पहिलो त्रैमाससम्मको अपरिष्कृत वित्तीय विवरणअनुसार खुद नाफामा १०.२५ प्रतिशत वृद्धि भएको छ । यस त्रैमासकको अन्त्यसम्म कम्पनीको जगेडा तथा कोषमा करिब ७९.३३ करोड रुपैयाँ रहेको छ । यो अघिल्लो आवको अन्त्यसम्मका आधारमा २१.८१ प्रतिशतले बढी हो ।

गत आर्थिक वर्षको अन्त्यसम्ममा करिब १६५ अर्ब ५२ करोड रहेको ग्रस इन्स्योरेन्स ल्याबिलिटिज ५.८६ प्रतिशतले बढेर १७५ अर्ब २१ करोड पुगेको छ । त्यस्तै, महाविपत्ति कोषमा १०२ करोड रुपैयाँ रहेको छ, जुन गत आर्थिक वर्षको अन्त्यसम्मको तुलनामा १.५७ प्रतिशतले बढी हो । कम्पनीको लगानी ५.३९ प्रतिशतले बढेको छ ।

असोज मसान्तसम्म कम्पनीले १७९ अर्ब ३६ करोड रुपैयाँ लगानी गरेको छ । प्रकाशित विवरणअनुसार गत आर्थिक वर्षको अन्त्यमा करिब एक अर्ब ३८ करोड भुक्तानी हुन बाँकी दाबीबापत व्यवस्था गरिएकोमा अहिले ३९.३५ प्रतिशतले घटी ८३.९१ करोड रुपैयाँ रहेको छ । आगामी दिनमा दाबी भुक्तानी प्रक्रिया झन् सरल हुने कम्पनीका प्रमुख कार्यकारी अधिकृत प्रवीणरमण पराजुलीले बताए । कम्पनीले असोज मसान्तसम्ममा १० अर्ब ९३ करोड कुल बिमाशुल्क आर्जन गरेको छ, जुन गत वर्षको सोही अवधिको तुलनामा ८.७२ प्रतिशतले बढी हो । यसैगरी, कम्पनीले एक अर्ब ५८ करोड प्रथम बिमाशुल्क आर्जन गरेको छ, जुन समीक्षा अवधिको तुलनामा १३.७९ प्रतिशतले बढी हो । यस्तै, कम्पनीको प्रतिसेयर नेटवर्थ १२४.७२ रुपैयाँ, मूल्य अनुपात आम्दानी ८३.१४ गुणा, प्रतिसेयर कुल सम्पत्तिको मूल्य २,३०७ रुपैयाँ रहेको छ ।

● नेपाल एसबिआई मर्चेन्टको सञ्चालकमा शर्मा नियुक्त

नेपाल एसबिआई मर्चेन्ट बैंकिङ लिमिटेडको स्वतन्त्र सञ्चालकमा नन्दनहरि शर्मा नियुक्त भएका छन् । शर्मालाई कम्पनीको आठौँ वार्षिक साधारणसभाले चार वर्षका लागि नियुक्त गरेको हो ।

नेपाल एसबिआई बैंकको प्रधान कार्यालयमा भएको सभाले कम्पनीको आव ०७९/८० को सञ्चालक समितिको प्रतिवेदन, असार मसान्त ०८० को वासलात, आव ०७९/८० को नाफा-नोक्सान हिसाबलगायत वार्षिक आर्थिक विवरणसँग सम्बन्धित अनुसूचीहरूसमेत पारित गरेको कम्पनीले जनाएको छ । त्यस्तै, आव ०८०/८१ को कम्पनीको लेखापरीक्षण गर्नका लागि एपी एन्ड एसोसिएट्स, चार्टर्ड एकाउन्टेन्ट्सलाई लेखापरीक्षकमा नियुक्ति एवं निजको पारिश्रमिक अनुमोदन गरेको जनाइएको छ ।

● चाइना ट्रेडको अध्यक्षमा श्रेष्ठ

चाइना ट्रेड बहुउद्देश्यीय सहकारी संस्थाको अध्यक्षमा राजेन्द्रकुमार श्रेष्ठ चयन भएका छन् । संस्थाको १६औँ वार्षिक साधारणसभाले आगामी चार वर्षका लागि नयाँ नेतृत्व सर्वसम्मत् रूपमा निर्वाचित गरेको हो । श्रेष्ठको अध्यक्षतामा निर्वाचित सञ्चालक समितिमा अमरेशचन्द्र बैदार उपाध्यक्ष, सुब्बा श्रेष्ठ सचिव, कृष्णबहादुर गुभाजु कोषाध्यक्ष र किशोर गजाधर खड्का, गणेशकुमार अग्रवाल र मोहन बोहोरा सञ्चालकमा निर्वाचित भएका छन् । त्यसैगरी लेखा सुपरिवेक्षण समितिको संयोजकमा रामेश्वर श्रेष्ठ र सदस्यहरूमा पदमबहादुर गुरुङ र सुदर्शन श्रेष्ठ निर्वाचित भएका छन् । ७० लाख सेयर पुँजीबाट १६ वर्षअगाडि स्थापित संस्थाको ०८० असार मसान्तमा कुल सम्पत्ति ८४ करोड ६१ लाख पुगेको छ । सेयर पुँजी आठ करोड १६ लाख र जगेडा कोष तीन करोड ९३ लाख पुगेको छ । गत आवमा संस्थाको निक्षेप ४२ करोड १८ लाख पुगेको छ । त्यस्तै, ६५ करोड ३२ लाख रुपैयाँ कर्जा लगानी गरेको छ ।

● नक्सालमा 'होलिडे इन एक्सप्रेस'

नक्सालमा अन्तर्राष्ट्रिय चेन होटेल 'होलिडे इन एक्सप्रेस' सञ्चालनमा आएको छ । हस्तकला निकासीकर्ता नरेशलाल श्रेष्ठ, महेश्वर श्रेष्ठ र सुजित श्रेष्ठले दुई अर्ब लगानीमा होटेल सञ्चालनमा ल्याएका हुन् । अन्तर्राष्ट्रिय चेन आइजिएचको 'होलिडे इन एक्सप्रेस' ब्रान्ड पहिलोपटक नेपाल भित्रिएको हो । होटेलमा एक सयवटा कोठा रहेका छन् । जसको इन्ट्रोडक्टरी प्राइस ८० देखि सय डलरसम्म तोकिएको छ । दुई रोपनी क्षेत्रफलमा निर्माण भएको होटेलमा दुईवटा बैंक्वेट हल र दुईवटा रेस्टुरेन्ट रहेका छन् । होटेलको छेवैको दुई रोपनीमा सपिङ मल, बैंक्वेट हल, स्विमिङ पुल, गेमिङ जोन निर्माण गर्ने तयारी छ । अग्लो भवन हुनाले छतबाट काठमाडौं भ्यालीसहित हिमाली दृश्यावलोकन गर्न सकिन्छ । होटेलको उद्घाटन गर्दै मन्त्री किराँतीले आतिथ्य सत्कारमा नेपालीपन हुनुपर्नेमा जोड दिए । उनले भने, 'प्रकृति र संस्कृति जोगाएर नेपालीपनको पर्यटन गर्नुपर्छ ।' विदेशबाट पर्यटक ल्याउने मात्र भन्दा पनि उनीहरूलाई लामो समय रोक्न सक्नुपर्ने उनको भनाइ थियो । मन्त्री किराँतीले हवाई टिकटमा लगाइएको भ्याट हटाउन पहल गरिरहेको बताए । बिग्रिएको सडक, महँगो अन्तर्राष्ट्रिय हवाई भाडा, हवाई भाडामा लगाइएको भ्याट, एयरलाइन्स तथा पार्टपुर्जामा लगाइएको भ्याटले पर्यटन विकासमा समस्या पार्ने उनको भनाइ थियो । उनले तीनवटा साना जहाज खरिद गर्न टेन्डर आह्वान गरिसकेको बताउँदै तिहारपछि थप तीनवटा जहाज खरिद गर्न टेन्डर माग्ने तयारी भइरहेको बताए ।

● टेक्नो मोबाइलका दुई नयाँ फोन बजारमा

टेक्नो मोबाइलका दुई नयाँ फोन बजारमा आएका छन् । कम्पनीका उत्पादनहरू पोभा ५ र क्यामोन २० नेपाली बजारमा उपलब्ध हुने भएका हुन् । टेक्नो मोबाइलको नेपालका लागि आधिकारिक वितरक महालक्ष्मी मोबाइल्सले यी दुई मोबाइल नेपाली उपभोक्ताको आवश्यकता र रोजाइलाई मध्यनजर राख्दै बजारमा ल्याएको जनाएको छ ।

पोभा मोबाइल सिरिजअन्तर्गतको पछिल्लो नयाँ संस्करण पोभा ५ विशेष गरी मोबाइल गेमिङमा रुचि राख्नेहरूले निकै रूचाउने वितरक कम्पनीले विश्वास व्यक्त गरेको छ । ८+८ जिबीको ऱ्याम, १२८ जिबीको इन्टरनल स्टोरेज र ४५ वाटको चार्जरसहितको यो मोबाइलले अल्टिमेट गेमिङको अनुभव दिने कम्पनीको भनाइ छ । यसमा ६ हजार एमएएचको ब्याट्री, ६.७८ इन्चको डिस्प्ले रहेको उल्लेख छ । यो फोनमा जडित 'भ्यापर च्याम्बर'ले फोन नतात्ने र ६ एनएम प्रोसेसरले ल्यागिङ समस्या पनि नहुने वितरक कम्पनीको भनाइ छ । यसमा ५० मेगापिक्सेलको एचडी डुअल रेयर क्यामरा रहेको कम्पनीले जनाएको छ । त्यस्तै, क्यामोन २० मोबाइल फोटो या भिडियोग्राफीमा रुचि राख्नेहरूको रोजाइमा पर्ने कम्पनीको भनाइ छ । यसमा ६४ मेगापिक्सलको सुपर नाइट रेयर क्यामरा र ३२ मेगापिक्सलको एआई सेल्फी क्यामरा रहेको तथा ७८ मिमि पातलो डिजाइनको भएको कम्पनीले जनाएको छ । ६.६७ इन्चको डिस्प्लेमा नै रहेको फिंगर प्रिन्ट सेन्सरका साथमा ३३ वाटको चार्जर, यो मोबाइलको अर्को आकर्षक फिचर रहेको कम्पनीको दाबी छ । क्यामोन २० को ५ हजार एमएएच ब्याट्री र ८+८ जिबी ऱ्यामले प्रयोगकर्तालाई अभूतपूर्व अनुभव दिने वितरक कम्पनीको भनाइ छ ।

सरकारद्वारा...

शक्तिको आडमा जस्तासुकै अपराधमा संलग्न भएको भएपनि उन्मुक्ति दिइने प्रयासले गर्दा गणतन्त्रकै बेइज्जत भएको छ ।

पछिल्लो समयमा गणतन्त्र हल्लिएको छ । एउटा व्यक्तिले आन्दोलन गर्दा हल्लिने गणतन्त्र कस्तो गणतन्त्र हो ? गणतन्त्रलाई देखाएर सरकारले आफ्नो आयु बढाउने कार्यमा लागेको छ । सरकारको विरोध गर्दा गणतन्त्रको विरोध भयो भन्दै मुख्य राजनीतिक दलहरू स्यालको हुइँया मच्चाइरहेका छन् । संविधानले व्यवस्था गरेका जनताका अधिकार समेन खोस्ने प्रयास भएको छ । राजनीतिक दलहरूले सत्ता स्वार्थलाई मात्र ध्यान दिएका हुनाले जनतामा वितृष्णा बढ्दै गएको हुँदा त्यसैको फलस्वरूपः दुर्गा प्रसाईले जनताको व्यापक समर्थन पाएका छन् ।

प्रसाई राजनीतिक व्यक्ति होइनन् तर पनि किन आज विभिन्न राजनीतिक दलका नेता तथा कार्यकर्ताहरू उनको सर्थनमा मर्न तयार भएका छन् ? के त्यसको हेक्का सरकार र राजनीतिक दलाई छ त ? मुलुकलाई एसियाको सबैभन्दा धनी मुलुक बनाउँछु भन्ने डंक पिट्ने पुष्पकमल दाहालले अहिले मुलुकलाई एसियाकै गरिब मुलुकमा परिणात गरेका छन् । २०४६ साल र २०६२/६३ सालको राजनीतिक परिवर्तन पछि मुलुक टाट पल्टिने अवस्थामा पुगेको छ । सरकारी कर्मचरीहरूलाई तलबभत्ता खुवाउन समेत विदेशी ऋण लिनुपर्ने अवस्था कसले सिर्जना गरेको हो ?

मुलुकमा स्थापना भएका उद्योगधन्दाहरू ध्वस्त पारिएको हुनाले रोजगारी नपाएर दैनिक ७/८ हजार युवा युवती रोजगारीका लागि विदेशिन बाध्य भएका छन् भने शैक्षिक क्षेत्रमा राजनीतिकरण गरिएको हुनाले नेपाली विद्यार्थी विदेशमा पढ्नु जानुपर्ने बाध्यता सरकारले नै बनाईदिएको छ । महंगीले आकाश छोएको छ । यस्तो जटिल परिस्थिति उत्पन्न हुँदा समेत सत्ता गठबन्धनको सरकार जसरी भएपनि आफ्नो सत्ताको आयु बढाउन मात्र लागि परेको छ ।

कार्तिक १७ गते जाजरकोट र पश्चिम रूकुममा गएको भूकम्पले गर्दा हजारौँ जनता पिडित बनेका छन् । हजारौँ घर ध्वस्त भएका छन् तर सरकारले भूकम्प पिडितलाई आवश्यक सेवा सुविधा पुऱ्याउन सकेको छैन । मंसिर/पुसको जाडोमा त्यहाँका जनता एउटा पाल र कम्मलको भरमा बाँच्न बाध्य भएका छन् । केही भूकम्प पीडितले जाडोकै कारण ज्यान समेत गुमाएका छन् । राष्ट्रपति, प्रधानमन्त्रीसहित मन्त्रीहरू र उच्च तहका व्यक्तिहरू प्रायः दिनहुँ हेलिकोप्टरको सयर त्यहाँ गरिरहेका छन् तर पिडितको अवस्था दिनप्रतिदिन नाजुक बन्दै गएको छ ।

सरकारले जघन्य अपराधमा आजिवन जन्मकैदको सजाए पाएका व्यक्तिहरूलाई आममाफीका नाममा जेलमुक्त गरेको छ । सरकारले अदालतको ओदशसम्म पालना नगरि राजनीतिक स्वार्थका लागि अघि बढेको हुनाले नै खुट्टा विनाको गणतन्त्रको विरोध भएको छ । एउटा दुर्गा प्रसाईको आन्दोलनको डरले सरकारले काठमाडौ उपत्यकाका विभिन्न ठाउँमा निषेधाज्ञा जारी गरेको छ भने नेपालको इतिहासमै ६ महिना लामो निषेधाज्ञा जारी गरेर गणतन्त्रकै उपहास सरकारले नै गरेको छ ।

नीतिगत...

मन्त्रिपरिषद्ले गर्ने हरेक निर्णयहरू विवादको घेरामा पर्ने गरेका छन् । सत्ता गठबन्धले आफ्नो नेतृत्वको सरकारका विरूद्धमा जनताले आवाज उठाउन थालेपछि सामाजिक सञ्जाल नै बन्द गर्ने निर्णय समेत गरेको छ । संविधानले सञ्चारमाध्यमहरूलाई पूर्ण प्रेस स्वतन्त्रता प्रदान गरेको भएपनि त्यसलाई अंकुश लगाउने प्रयास गरेको छ । विभिन्न अध्ययनहरूले मन्त्रिपरिषद्ले गर्ने नीतिगत निर्णयमा ३० प्रतिशत भ्रष्टाचार हुने गरेका प्रतिवेदन सार्वजनिक भएका छन् ।

मन्त्रीहरूले आफूले निर्णय गर्न सक्ने अधिकार भएपनि नीतिगत भ्रष्टाचारका लागि नै मन्त्रिपरिषद्को बैठकबाटै निर्णय गराउने गरेका छन् । पछिल्लो समयमा मन्त्रिपरिषद्को बैठकले टिकटकमाथि प्रतिबन्ध लगाएको छ । विश्वभर चलेका सामाजिक सञ्जालहरूले समाजमा विकृत्ति फैलाएको आरोप सरकारले लगाएको छ । सामाजिक सञ्जाललाई नियमन गर्नुको बदला प्रतिबन्ध लगाइएको छ । के अब सडकमा गुड्ने बसले मानिस माऱ्यो भने मानिस मऱ्यो भनेर सडकमा बस चलाउन नै प्रतिबन्ध लगाउने त दाहाल सरकार ? प्रत्येक पक्षका राम्रा र नराम्रा पक्ष हुन्छन् राम्रा पक्षलाई प्रयोग गरेर नराम्रा पक्षलाई नियमन गरी सुरक्षित रूपमा प्रयोग गर्न सरकारले आवश्यक कानुन निर्माण गर्नुको बदला प्रतिबन्ध लगाउनु भनेको हातमा चोट लाग्यो भने हात नै काटेर फालिदिन सरकारको आग्रह हो त ?

यसरी नीतिगत निर्णय गर्दा सरकारले कुनै ध्यान नपुऱ्याएको र केही व्यक्तिहरूलाई कमाई खाने भाँडोको रूपमा नीतिगत निर्णय गर्ने गरिएकोले अब मन्त्रिपरिषद्का सबै निर्णयहरू अख्तियार दुरूपयोग अनुसन्धान आयोगले छानविन गर्न पाउने गरी अख्तियार दुरूपयोग अनुसन्धान आयोगलाई कानुनी रूपमै अधिकार दिएर मन्त्रिपरिषद्बाट हुने नीति निर्णयमा हुने भ्रष्टाचारलाई रोक्नुपर्ने टड्कारो आवश्यकता देखिएको छ । मन्त्रिपरिषद्का निर्णयमा ३० प्रतिशत भ्रष्टाचार हुने गरेको छ भने अन्य सरकारी निर्णयमा २७ प्रतिशत रहेको छ ।

दल र...

भ्रष्टाचार, तस्करी र काण्डै काण्डमा श्रृखलालाई आत्मसाथ गर्दै आएको प्रष्ट भएको छ ।

मुलुकमा पञ्चायती व्यवस्थाले स्थापना गरेका उद्योग धन्दा, कलकारखाना सबै विक्रि वितरण गर्ने देखि राष्ट्रिय गौरवका आयोजनाको नाम दिएर केही अयोजनाहरूलाई कमाई खाने भाँडोको रूपमा प्रयोग गरिएको छ । मुलुक विदेशी ऋणमा चुर्लुम्म डुबाइएको छ । मुलुकको वार्षिक बजेट करिब १७ खर्बको रहेको छ भने विदेशी ऋण करिब २४ खर्ब पुगेको छ ।

सरकारले विदेशी दाताहरू एसियाली विकास बैंक, अन्तर्राष्ट्रिय मुद्राकोष लगायत विभिन्न दातृराष्ट्रहरूबाट ऋण ल्याएर कर्मचारीहरूलाई तलब भत्ता खुवाउनुपर्ने अवस्थामा देश पुगेको छ । यो कस्को कारणले भएको हो ? ०६२/६३ को आन्दोलनपछि मुलुक चरम संकटमा पुगेको छ । यसरी मुलुकलाई संकटमा पुऱ्याउने कार्यमा खासगरी माओवादी केन्द्र, नेपाली कांग्रेस सहितका दलहरू जिम्मेवार रहेका छन् ।

पछिल्लो समयमा दिनहुँ सात/आठ हजार युवायुवती विदेश पलायन हुन बाध्य भएका छन् । मुलुकमा रोजगारी छैन, शिक्षाको गुणस्तर खस्किएको छ । जताततै राजनीतिक हस्तक्षेपले गर्दा समयमा परीक्षा हुन सक्दैन । नतिजा प्रकाशित हुन सक्दैन । भ्रष्टाचारले जनता आक्रान्त भएका छन् । तपनि राजनीतिक दलहरू आफ्नो स्वार्थ भन्दा माथि उठ्न सकेका छैनन् तिनै कारणहरूले गर्दा जनता विरोध गर्न बाध्य भएका छन् ।

गणतन्त्रले मुलुकलाई स्वर्ग बनाउँछ भन्ने झुठको खेती राजनीतिक दलहरूले गरेका थिए तर गणतन्त्रले मुलुकलाई नै टाट पल्टाएर नेपाललाई असफल राष्ट्रको रूपमा परिणत गर्न सक्ने अवस्थामा पुऱ्याएको छ । व्यवस्था आफैँमा साध्य होइन साधन मात्र हो । साधनको सही रूपमा प्रयोग गर्न नसकिएको अवस्थामा मुलुक टाट पल्टिन्छ भन्ने उदाहरण विश्वका धेरै देशमा देखिएको भएपनि नेपालमा भने राजनीतिक दल र सरकारहरूले त्यसतर्फ ध्यान पुऱ्याउन नसकेको हुनाले जनताले सरकारको विरोध गर्नपर्ने बाध्यता आईपरेको हो । जनताले नै देश बचाउने हो ।

सरकार नै...

गर्नुपर्नेमा दाहाल सरकार व्यक्तिगत स्वार्थ र पार्टीगत स्वार्थमा मात्र लागेको हुनाले जनताले विभिन्न सञ्चारमाध्यमबाट सरकारको विरोध गरेकै कारण टिकटक बन्द गरिएको प्रष्ट भएको छ ।

यही व्यवस्था भित्रका दलहरूले जनताको हितलाई भन्दा व्यक्तिगत स्वार्थ र पार्टीगत स्वार्थलाई हेरेर सत्ताको चरम दुरूपयोग गर्दै हालीमुहाली चलाउँदै आएका हुनाले जनताले त्यसको विरोध गर्दै आएका छन् । सामाजिक सञ्जाललाई प्रतिबन्ध लगाएर सरकारले लोकतान्त्रिक चरित्र विरूद्धको काम गरेको हुनाले दाहाल सरकार आफैँ व्यवस्था विरोधीको कित्तामा उभिएको छ । लोकतान्त्रिक व्यवस्थामा जनताले आफ्ना समस्याहरू विभिन्न सञ्चारमाध्यममार्फत सरकार सामू राख्नु पाउनु नै लोकतान्त्रिक पद्दतिभित्रै पर्दछ । तर दाहाल सरकार आफ्नो विरोध भएको देख्न र सुन्न सक्दैन ।

संविधानले दिएको वाक स्वतन्त्रताको हकको प्रयोग गर्दा आफ्नो विरोध भयो भनेर सामाजिक सञ्जाललाई प्रतिबन्ध लगाउनुले दाहाल सरकारको चरित्र उडाङ्गिएको छ । टिकटकलाई सबै व्यक्तिले नकारात्मक रूपमा मात्र प्रयोग गरेका थिएनन्/छैनन् । नकारात्मक टिका टिप्पणीलाई सरकारले सुझावका रूपमा आत्मसाथ गर्नपर्नेमा टिकटक नै बन्द गर्न भनेको सडकमा गुड्ने गाडीले मान्छे माऱ्यो भनेर सडकमा गाडी नै कुद्न बन्द गराउनु जस्तो मात्र हो ।

दाहाल सरकारले आफ्नो विरोध भएपछि अनेक बहानाबाजी खोजिरहेको थियो त्यो बहानाबाजी टिकटकले पूरा गरिदिएको छ । पछिल्लो समयमा सरकार र राजनीतिक दलहरूका काम कारबाहीका बारेमा सामाजिक सञ्जालमार्फत जनताले विरोध गरिरहेका हुनाले जनताको मुख बन्द गर्नका लागि सरकारले टिकटकलाई प्रतिबन्ध लगाएको हुनाले जनताको मुख बन्द गर्न खोजिएको छ । त्यसैले गर्दा भन्न सकिन्छ वर्तमान दाहाल सरकार नै अहिलेको व्यवस्था विरोधी हो भनेर । जनताले न्याय माग्नु के व्यवस्थाको विरोध गर्नु हो त ?

पराजित...

अर्थ मनत्रालयमा दलाल, विचौलिया, केही काला व्यापारी र केही भ्रष्ट उद्योगीहरूले कब्जा गरेको आरोप मन्त्रालयका सूत्रले बताएको छ । दशैं, तिहा र छठ पर्वका बेला चीनीको हाहाकार पारियो । उद्योग वाणिज्य तथा आपूर्ति मन्त्रालयलाई साल्ट टेडिङ् कर्पोरेशनले दशैं, तिहा र छठ पर्वमा चीनीको बढी खपत हुने र अहिले चीनीको अभावमा रहेको भन्दा श्रावण १८ गते नै पत्र पठाएको र पत्रमा ५० प्रतिशत भन्सार छुठमा चीनी आयात गर्न माग गरेको थियो ।

साल्टको माग अनुसार उद्योग, वाणिज्य तथा आपूर्ति मन्त्रालयले अर्थलाई पत्र पठाएपनि अर्थ मन्त्रालयले कोही काला भ्रष्ट व्यापारीहरूको इसारामा कुनै निर्णय नै गरेन ।

चीनी मिल मालिकहरूको इसारामा अर्थमन्त्री प्रकाशशरण महत रमाउन थालेका र उनीहरूको स्वार्थका लागि मात्र अघि बढेका हुनाले चीनीको हाहाकार भएको थियो । यो विषयमा प्रधानमन्त्री दाहाल जानकार हुँदाहुँदै पनि उनले समेत कुनै निर्णय लिएनन् । प्रधानमन्त्री दाहाल जस्तोसुकै हथकण्डा अपनाएर भएपनि आफ्नो सत्ता स्वार्थ पूरा गर्नमात्र लागि परेका र उनलाई सत्ता गठबन्धनमा रहेका कांग्रेस सहितका दलहरूले सहयोग गरेका हुनाले प्रधानमन्त्री दाहालले सत्ता स्वार्थका मात्र ध्यान दिएर जनताको हितमा कुनै कार्य गर्न नसकेका हुनाले नै जनता सडकमा आउनुपर्ने बाध्यतामा रहेका छन् ।

प्रधानमन्त्रीको पछिल्लो समयका अभिव्यक्ति आपत्तिजनक रहेका छन् । आफैँ सत्ताको नेतृत्व गर्ने अनि आफैँले लाखौँ जनता सडकमा ल्याउँछु भन्नु पराजित मानसिकता बाहेक अन्य केही हुन सक्दैन ।

व्यवस्था...

गरेको प्रष्ट भएको छ । प्रधानमन्त्री दाहला हिजो आज आफूले मुलुकमा ठुलो सुधार गरेको र मुलुकलाई विकासको बाटोमा लैजान लागि परेको बताउँदै आएका छन् भने भ्रष्टाचारका मामिलामा भ्रष्टाचारीहरूलाई जेल पठाएको हुनाले आफ्नो विरोध भएको बताउँदै आएका छन् ।

ललिता निवास जग्गा काण्ड नक्कली भुटानी शरणार्थी काण्ड सुन तस्करी काण्ड लगायतका काण्डमा राजनीतिक दलका नेताहरू नै संलग्न भएका भएपनि सरकारको दवावमा माधव नेपाल बाबुराम भट्टराई पूर्व सचिव लिलामणि पौडेल माओवादी नेता कृष्णबहादुर महरालाई उन्मुक्ति दिने के दाहाल सरकार नै होइन र ? जनताले आवश्यक सेवा सुविधा नपाएपछि दाहाल सरकारको विरोध गर्दा गणतन्त्रको विरोध भयो भन्नु प्रधानमन्त्री दाहालको पराजित मनस्थिति बाहेक अन्य केही हुन सक्दैन । व्यवस्था जनताको लागि हो, जनता व्यवस्थाका लागि होइनन् । संविधानले अपरिवर्तनीय भनेका बोहक अन्य सबै व्यवस्था परिवर्तन हुन सक्छन् । जनताले चाहेको व्याख्या नै परिवर्तन हुन सक्छ भन्ने हेक्का प्रधानमन्त्री दाहाललाई होस् । आफ्नो विरोध भएपछि त्यसलाई व्यवस्थाको विरोध भनेर आफ्नो सत्ताको आयु लम्ब्याउने निरर्थक प्रयास नगरेकै वेश ।

व्यवसाय प्रवर्द्धनमा सहजीकरण गर्न राष्ट्र बैंकको निर्देशन

शिथिल अर्थतन्त्रलाई सुधार गर्न प्रधानमन्त्री पुष्पकमल दाहाल 'प्रचण्ड'ले ११ बुँदे घोषणा सार्वजनिक गरेको भोलिपल्टै नेपाल राष्ट्र बैंकका गभर्नर महाप्रसाद अधिकारीले उद्यम–व्यवसायको प्रवर्द्धनमा सहजीकरण गरिदिन बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूलाई निर्देशन दिएका छन् । बुधबार वाणिज्य बैंक, विकास बैंक र वित्त कम्पनीसम्बद्ध बैंकर्स संघका अध्यक्ष तथा प्रतिनिधिहरूसँग अन्तर्क्रिया गर्दै उनले परिस्थितिजन्य कारणले अप्ठ्यारोमा परेका उद्यम तथा व्यवसायलाई सहयोग गर्न निर्देशन दिएका हुन् ।

अर्थतन्त्रको सुधार गर्ने उद्देश्यसहित प्रधानमन्त्री प्रचण्डले मंगलबार ११ बुँदे घोषणा गरेका थिए । मंगलबार सरकारका विभिन्न निकायका प्रतिनिधि तथा निजी क्षेत्रसँग छलफल गरेपछि प्रधानमन्त्री प्रचण्डले बैंक तथा वित्तीय संस्थाबाट ऋण लिई सदुपयोग गरेका, तर आर्थिक शिथिलताका कारण ऋण भुक्तानी गर्न समस्या भएका ऋणीहरूको हकमा नेपाल राष्ट्र बैंकले अध्ययन गरी ऋण भुक्तानीमा सहजीकरण गर्ने घोषणा गरेका थिए । त्यसबाट ऋणीहरूलाई ठूलो राहत मिल्ने उनको भनाइ थियो । त्यसको भोलिपल्टै अर्थात् बुधबार गभर्नर अधिकारीले बैंकहरूलाई उद्यम–व्यवसायको प्रवर्द्धनका निम्ति आवश्यक सहजीकरण गर्न निर्देशन दिएका हुन् ।

'असल मनसायले व्यवसाय सञ्चालन गर्दागर्दै पनि अर्थतन्त्रको प्रतिकूल अवस्था र परिस्थितिजन्य कारणले कसैलाई अफ्ठ्यारो परेको छ भने त्यस्ता व्यवसायीलाई सहजीकरण गरिदिनुस्,' उनले भने, 'उद्योग–व्यवसाय सहज रूपमा सञ्चालन हुने आवश्यक वातावरण बनाऔँ । त्यसका निम्ति आवश्यक नीतिगत समन्वय र अभिभावकत्व ग्रहण गर्न राष्ट्र बैंक सधैँ तयार छ ।'

यद्यपि, गभर्नर अधिकारीले तत्काल के–कस्तो सुविधा दिने भनेर तोकेका भने छैनन् । अर्थतन्त्रमा देखिएको शिथिलतालाई दृष्टिगत गर्दै राष्ट्र बैंकले आगामी पुस मसान्तसम्मका लागि ऋण पुनर्तालिकीकरण र पुनर्संरचना गर्ने सुविधा यसअघि नै ल्याइसकेको छ । बुधबारको छलफलबाट अब थप के–कस्ता व्यवस्था तथा सुविधा ल्याउने भनेर राष्ट्र बैंकले बैंकहरूसँग सुझाव पनि मागेको छ । बैंकहरूलाई आगामी आइतबारसम्म आवश्यक सुझाव पेस गर्न भनिएको छ । त्यसरी आउने सुझावकै आधारमा थप नीतिगत निर्णय गरिने राष्ट्र बैंकका प्रवक्ता डा. गुणाकर भट्टले जानकारी दिए ।

गभर्नर अधिकारीले वित्तीय स्थायित्वमा असर पार्ने गरी वित्तीय क्षेत्रविरूद्ध हुने अवाञ्छित गतिविधिप्रति कुनै किसिमको सम्झौता हुन नसक्ने पनि बताए । बैंकको ऋण नतिर्ने भन्दै विभिन्न समूहले वित्तीय क्षेत्रविरूद्ध आन्दोलन गर्न थालेका छन् । सोही विषयलाई लक्षित गर्दै उनले यस्तो बताएका हुन् ।

झूठा...

तर पनि पिडितले प्रर्याप्त सहयोग पाउन सकेका छैनन् त्यही कारणले पिडितहरूको निधन हुन थालेको छ । राष्ट्रपति र कार्यकारी प्रधानमन्त्री सहित त्यहाँ पुगेर ठुला ठुला आश्वासनका पोका बाँडेका भएपनि दाताले दिएको सहयोग रकम समेत पिडितलाई बाँडिएका छैन ।

प्रधानमन्त्री दैवी कोषमा १५ करोड भन्दा बढी रकम थन्किएको छ । दाताले दिएको राहत समेत भेदभाव गरि वितरण गरिएका आवाजहरू त्यहाँ उठेका छन् । जाजरकोटका सांसद प्रभावशाली भएकाले गर्दा उनले रूकुम पश्चिमका लागि पठाइएको राहत सामाग्री समेत बाटैबाट जाजरकोट पुऱ्याएको आरोप लागेको छ ।

पूर्वमन्त्री एवं सांसद जनार्दन शर्मा जाजरकोटका सांसद भएकाले गर्दा जाजरकोटका भूकम्प पीडितहरूले रूकुम पश्चिमका पिडितले भन्दा बढी राहत पाएका छन् भने रूकुम पश्चिमका संघीय सांसद एवं संघीय सरकारका जलस्रोत तथा सिचाईंमन्त्री समेत रहेका शक्ति बस्नेतले मतदाताालाई न्याय गर्न सकेनन् ।

मुलुक संघीय शासन प्रणालीमा गएको हुनाले स्थानीय तहले मात्र गाउँको अवस्था राम्ररी बुझ्न सक्ने भएपनि उसँग प्रर्याप्त बजेट नहुने भएकाले गर्दा प्रदेशसभा र संघीय सरकारको स्थानीय तहलाई प्रभावकारी ढँगले परिचालन गर्नुपर्नेमा आ आफ्नो स्वार्थलाई हेरेर स्थानीय तहलाई वेवास्ता गर्दै आफैँले राहत बाँडेको हुनाले पक्षघात भएको आवाज उठेपनि प्रधानमन्त्री दाहाल भने प्रर्याप्त राहत बाँडिएको झुठा आश्वासन बाँडिएका छन् ।

सबैभन्दा...

पशु क्षेत्रमा ओबिस फुड्स एन्ड फिड, सहकारी तथा लघुवित्ततर्फ छिमेक लघुवित्त, बैंक तथा वित्तीय संस्थामा ग्लोबल आईएमई बैंक, बीमा व्यवसायतर्फ लाइफ इन्स्योरेन्स कर्पोरेसन र स्वास्थ्य तथा शिक्षातर्फ नोबेल मेडिकल कलेज छन् । त्यसैगरी पर्यटनमा मनकामना दर्शन र वस्तु व्यापारको कारोबारमा भाटभटेनी सुपर मार्केट छन् ।

मध्यमस्तरका करदाता अन्तर्गत (५० करोडदेखि १ अर्ब) नेपाल स्टक एक्सचेन्ज, ऊर्जामा भोटेकोशी पावर प्रालि र रेमिट्यान्समा आईएमई रहेका छन् । आन्तरिक राजस्व विभागले २०६९ सालदेखि हरेक वर्ष विभिन्न क्षेत्रका ठूला करदातालाई सम्मान गर्दै आएको छ ।

बालबिवाह कानुनी र सामजिक अपराध हो

- २० वर्ष नपुगी विवाह नगरौं र नगराऔं
- उमेर नपुगी विवाह गर्नु सामाजिक र कानुनी अपराध हो
- त्यस्तो अपराध गर्नेलाई जरिवाना र कैद सजाय दुवै हुने कानुनी व्यवस्था छ ।

नेपाल सरकार
विज्ञापन बोर्ड

सम्पादक/प्रकाशक : देवेन्द्र चुडाल • कार्यालय : बुद्धनगर, काठमाडौ • फोन : ४७९०२९५, मो. : ९८४१२५४८८५ • इमेल : devendrachudal@gmail.com • मुद्रण : सुनगाभा प्रिन्टिङ प्रेस, बागबजार